

mil vegades vistos, amb un manteniment reduït i molt lligats a la cultura mediterrània, cosa que no sempre ha estat un argument a favor en el seu ús com a planta ornamental.

La contemplació de l'arbrat va provocar un canvi en el meu estat d'ànim. Quan vaig admirar la seua figura, els vaig tocar i olorar, em van fer pensar en una possible solució per recuperar la plaça al poble en general. Una vegada vaig parlar de la ciutat entesa com a un medi natural en què ens instal·làvem per a viure, però cada dia estic més convençut que la ciutat és un artifici humà, una necessitat social i cultural que paga un alt preu mediambiental. No obstant això, sempre estem a temps de minorar l'impacte que ens causa la manca de natura amb mesures com la inserció de parcs i jardins. D'acord amb aquest punt de vista, la plaça de la Mediterrània és un espai obsolet envoltat d'edificis que necessita un punt d'equilibri. En un moment de profundes remodelacions urbanístiques, aquesta plaça roman inalterable al pas del temps malgrat els potencials serveis que ens podria prestar.

Mentre escrivia aquestes línies, imaginava la plaça com un lloc quiet per a prendre la fresca, sopar amb els amics o pintar un quadre. Una plaça concebuda per a deixar córrer el temps amb calma a l'ombra de les carrasques, provistes d'un bon escocell i abundància de terra batuda. Al mig, un parterre amb herbes aromàtiques i un arbre del mil·leni acabat de plantar per a les generacions vinents. Un lledoner, per exemple com el que hi ha al Botànic, que m'agrada molt, encara que sé que no arribaré a veure'l adult. Potser els meus nets sí. I una font.

Es va fer de nit. La foscor s'acostava a Alaquàs. Nosaltres, els insomnes, encenem milers de petits solets elèctrics a les cases, als carrers. Volem prosseguir el nostre quefer, allargar el dia, enganyar a la son. Però eixe dia em va agafar per sorpresa i vaig començar a badallar. Tanquí la llibreta i posí el caputxó al bolígraf. Era hora de tornar a casa. Per a no tindre res a dir, has aprofitat la vesprada, vaig pensar en veu alta. Em vaig posar la jaqueta mentre caminava satisfet. Quan vaig arribar al cantó, em vaig girar per fer un darrer esguard a la plaça de la Mediterrània. El vent acarona els arbres i unes fulles caigueren amb parsimònia. Una bonica manera de dir fins després.

jugar a les alberedes o al pròxim parc del Rollet, els quals disposen de zones d'esplai adequades amb jocs infantils, així com esportives o de relax a l'ombra dels arbres.

Doncs, aquestes van ser les reflexions que em van passar pel cap i em van servir per aclarir el que sentia envers aquest lloc tan particular. Tal volta els va ocórrer el mateix al grup Bonavista quan, amb el recolzament de la Regidoria de Cultura, van mamprendre les accions pertinents per tal de canviar el nom provisional de carrer Projecte Jardí pel de plaça de la Mediterrània, fet que van aconseguir el 30 de novembre de 1979, qui sap si amb el propòsit d'endreçar-la. Fa més de vint anys d'aquesta data i puc dir que, durant aquest llarg període, he presenciat diverses actuacions dutes a terme per l'administració amb la intenció de dotar a la plaça d'algun al·licient amb infraestructures que la feren acollidora. Recorde la instal·lació per als infants d'un conjunt de gronxadors i tobogans a la fi dels setanta, que van funcionar durant un tres i no res; així com la plantació d'arbres que es va realitzar a la fi dels vuitanta i que encara aguanta en peu atorgant amb la seua presència dignitat i celsitud.

Aleshores, vaig considerar just dedicar unes línies als arbres que poblen la plaça, testimonis silenciosos dels darrers esdeveniments. En primer lloc, al cantó est, hi ha una olivera (*olea europea*) en bon estat, tot i que una mica esmotxada. Què podem dir d'aquest arbre si el seu nom ja ho diu tot? Fa oli i és originari d'Europa. Més encara, a banda de la utilitat de la fusta i els fruits, duu implícita una enorme càrrega simbòlica, com la branca de la pau bíblica, la representació de la vida per als grecs o el lloc de la troballa de la nostra Mare de Déu. Parlem d'un arbre rústic que admet terrenys pobres i suporta bé la sequera, també els trasplantaments i retalls. Quasi podem dir que pot superar qualsevol accident, malgrat les cicatrius queden reflectides en el tronc retorçut. Açò, unit al seu lent creixement, fa que les oliveres visquen milers d'anys, esdevenint vertaders monuments de la naturalesa. En segon lloc, alineades formant una ve i utilitzant l'olivera com a vèrtex, hi ha plantades vuit carrasques (*Quercus ilex*), també una espècie indiferent respecte els terrenys i la sequera, però delicada en el trasplantament. Tot i que no té el carisma de l'olivera, la carrasca posseeix com a virtuts una fusta molt resistent i òptima per a la fabricació del carbó, alhora que els seus fruits han format part de l'alimentació humana i del bestiar. Cal dir que pot viure silvestre en altures fins a 1.000 metres i, com a característica important, té la capacitat de rebrotar després d'haver estat talada o cremada. Quasi res, dues espècies que rendeixen homenatge al nom de la plaça. L'elecció, entenc, no podia ser més encertada: arbres durs, tossuts, amb una capacitat de supervivència extraordinària. Arbres autòctons, casolans,

Si no fóra pels arbres que hi ha, ja amb un tamany respectable, semblaria que som a un gran celobert. Ja havíem comentat que està limitada per edificis alts, però és prou ampla per a què entre una mica el sol, fet que s'agraeix a l'hivern i més a l'estiu, alhora que està ben ventilada, amb la brisa que corre de manera suau i fa agradable l'estada, i açò també s'agraeix durant tot l'any.

El naixement de la plaça, o millor del barri, se situa als inicis dels 60, quan es va construir un barri que feia de pont entre les casetes de l'Ave Maria i les de Socusa, tres edificis creats per albergar les persones que venien de diverses parts de l'estat espanyol buscant treball i millor qualitat de vida. Un projecte ambiciós amb materials de primera qualitat i disseny innovador el qual, com es va demostrar a la fi de l'obra, acarant els plànols inicials amb la solució final, no va correspondre amb les expectatives creades. Era el temps del desenvolupament (també conegut com boom) en què la finalitat justificava els mitjans. Com era d'esperar, la gent que hi va viure provenia de llocs amb precarietat, eren persones acostumades a condicions dures, amb pocs recursos, que no es podien permetre luxes i que reberen l'opció d'un habitatge econòmic i sobri com una benedicció.

En el moment de la construcció, els edificis i, per extensió la plaça, una mica aïllats del poble, encara recorde solars i camps de conreu durant els anys 70, reberen el nom de barri Roig a causa del color del seu revestiment de rajola. Els habitants de la barriada adoptaren el nom de grat, de la mateixa manera que ho havien fet els de Socusa o l'Ave Maria, tot i que prompte es va associar amb connotacions negatives pròpies de qualsevol barri obrer amb un nivell social, cultural i econòmic semblant que, com a curiositat, no va compartir amb altres barris del poble amb característiques similars. Espere haver aclarit que no és un districte residencial tot i que, afortunadament, les condicions del veïnat han millorat substancialment amb el pas del temps.

D'acord amb el que he esmentat, el fet de construir sense tindre en compte dos aspectes que gaudeixen de l'acceptació general en l'actualitat com són l'impacte mediambiental o la qualitat de vida ha pagat un alt preu, i la plaça de la Mediterrània n'és un exemple paradigmàtic: finques de quatre altures amb planta baixa habitable i baixos comercials recaients al perímetre exterior, enllestides a tota velocitat sense haver analitzat alternatives més avantatjoses. Potser, si s'hagueren disposat la meitat dels patis a l'interior de la plaça tot hauria canviat, amb gent entrant i eixint, vivint en ella; o si s'haguera instal·lat una petita xarxa comercial... Ara només és un lloc de pas, i de vegades ni tan sols això. Les avingudes, amb un comerç atractiu i les entrades a les vivendes, captiven els vianants i fan innecessari la visita o el pas, fenomen que s'agreuja perquè els infants prefereixen

Un mar d'oblit.

Sovint, em costa mamprendre a escriure. La cosa es complica quan, a banda de no saber què dir, l'objecte en qüestió em resulta poc suggeridor; i s'agreuja quan t'has compromés a lliurar l'article en un temps estipulat, com era el cas. La solució demana una mica d'esforç perquè implica moviment, desplaçament de masses, alçar el cul de la cadira i passejar. Tinc el costum de cercar el que necessita, és més pràctic que esperar una resolució espontània. Amb la inspiració no cal fer excepcions, quan és escassa, quan estic cansat de prendre notes i fer dibuixos sobre el paper, agafe la llibreta i isc de casa. Així de fàcil, així de difícil.

No em va resultar senzill escriure quelcom d'aquesta plaça. Hi vaig arribar buit d'idees, sense enginy i amb una apatia espectacular, entre d'altres perquè sols vaig emprar un parell de minuts en realitzar el trajecte des de ma casa, un diumenge per la vesprada d'un càlid més de març, al mig de la setmana fallera, amb els monuments plantats i els carrers atapeïts de xicalla corrent sense parar, cridant, jugant, fent seu un espai que els és hostil la resta de l'any. Ja veuràs Benet, vaig rondinar mentre esquivava els tronadors, segur que la plaça estarà de gom a gom.

Però em vaig equivocar completament: Mentre l'avinguda de Miguel Hernández o el carrer de l'Est presentaven un aspecte festiu, amb gent pertot arreu, la plaça de la Mediterrània romania buida, solitària, oblidada per tothom. Em va fer la impressió que un dia gris a la plaça de la Mediterrània encara sembla més gris. Veritablement, havia anat predisposat a raonar sobre aquest indret de manera agradable, en positiu com diuen els meus companys, i ho vaig intentar de debò fins que em vaig adonar que existien elements discordants que no m'ho permetien, vaig tindre sensacions de disgust que em feren sentir inquiet, el lloc no em resultava còmode, un sentiment que, més tard, vaig descobrir que compartia amb altres, i vaig tractar d'esbrinar per què.

Qualsevol persona que vulga visitar la plaça de la Mediterrània, la trobarà sense dificultat, prop de l'entrada al poble prenent l'antiga carretera que unia València i Torrent, situada formant un triangle entre les avingudes de Miguel Hernández i Blasco Ibáñez i el carrer de l'Est. Si pregunten per ella no sempre trobaran resposta, la majoria de gent del poble no la coneix i açò ocorre perquè no la utilitza, bé perquè no en té de necessitat be perquè no li ofereix quelcom interessant. Oculta entre tres illes, hi ha una plaça interior a la qual podem accedir pels tres carrerons que s'encarreguen de separar les finques.

LA PLAÇA DE LA MEDITERRÀNIA

BENET BURRIEL I MARTÍNEZ

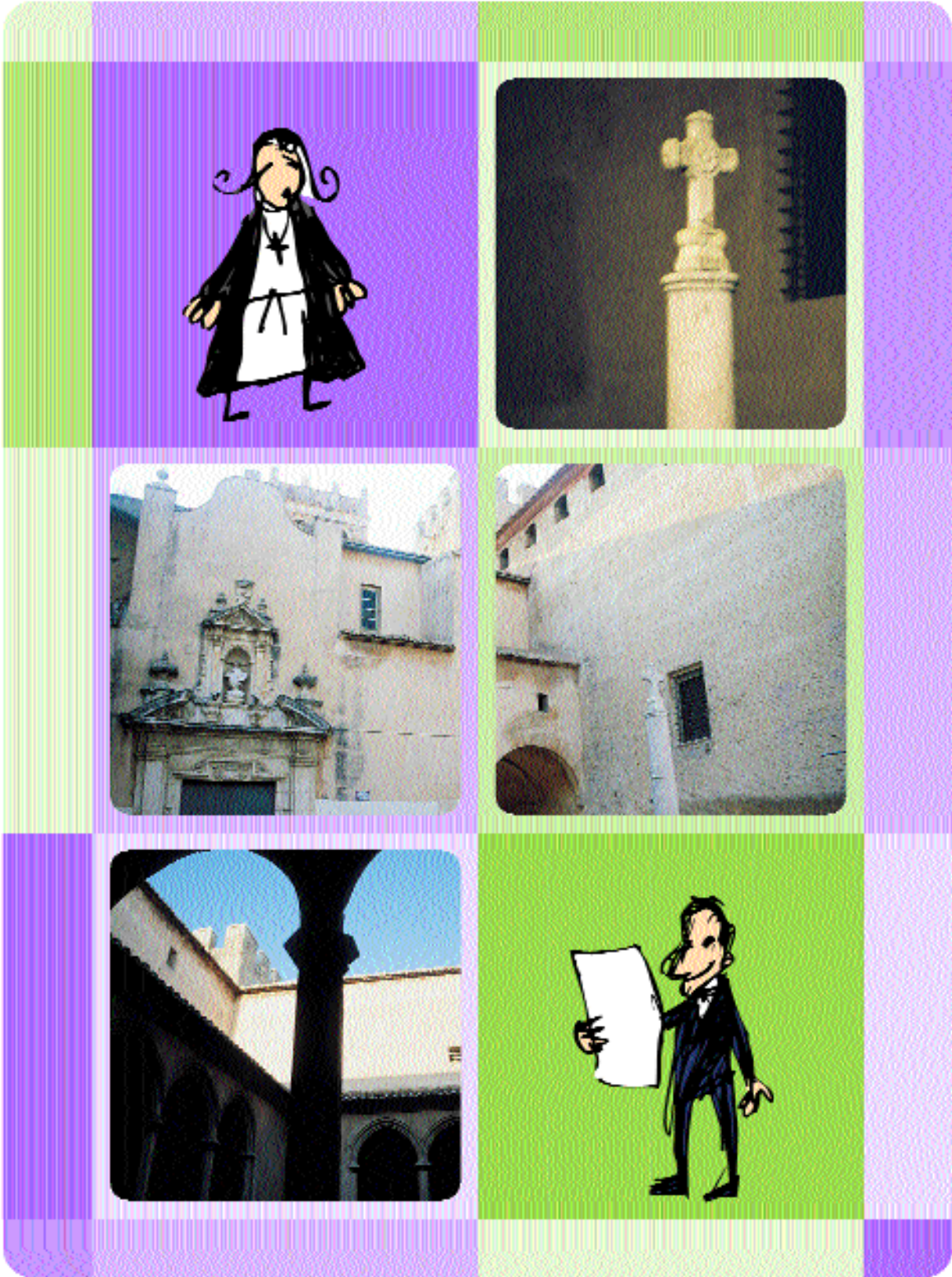
de València. L'església de l'Assumpció és construïda a final del segle XVI junt al castell o palau d'Alaquàs, per desig del comte d'Alaquàs, qui va cedir els terrenys per a la seua construcció. L'església i el castell es comuniquen amb un cobertís a través del cor de l'església, que permetia als senyors feudals seguir els oficis religiosos des del propi castell, a banda d'ostentar el seu poder.

Així, és difícil fixar l'atenció en la placeta i en la creu que li dóna nom. I per a qui subscriu, confessa, no sabia que existia com a tal fins que va llegir el programa de festes majors de l'any 2000. Llavors, em vaig adonar d'una activitat programada al llibre de festes anunciant que l'1 de setembre de 2000 hi tenia lloc la presentació del XIX Quadern d'Investigació d'Alaquàs.

Aquest esdeveniment va suposar el punt d'inflexió en el coneixement de la placeta: Veure tot aquest grup de persones tan heterogeni, interessat pel lloc on es va a presentar una publicació cultural sorprén. Més coneixent que les anteriors convocatòries s'havien dut a terme al claustre del castell, lloc que hom considera idíl·lic per antonomàsia. La negació de l'ús del castell a una entitat amb la tradició de QUIA va ofendre la sensibilitat dels seus acòlits, que assistiren puntuals i desconcertats a l'acte, després de preguntar-se entre ells, naturalment per assegurar-se i mai per desconeixement, a ningú li agrada caure del burro, on estava l'esmentada placeta.

El cas és que eixe dia ho vaig entendre com un canvi positiu, que era millor un lloc públic que no un privat. Si el llibre és del poble, per què no presentar-lo en un espai del poble? Potser que no tardem en disposar d'un espai cobert adequat per a reunions culturals, ideal en moments en què la climatologia siga adversa, tot i que som afortunats de tindre llocs com aquesta placeta. Ara, amb el temps transcorregut, l'assistència a aquell acte, dut a terme a poqueta nit, en un ambient acollidor, em va permetre reflexionar sobre un lloc pel qual transitava a diari però que, no obstant això, acabava de descobrir just al costat de ma casa.

necessita cap manteniment, no ha suposat cap despesa als contribuents i, supose, la creu preferirà de bon tros la nova panoràmica que, per cert, no s'allunya massa de l'anterior, vist que l'església de l'Assumpció també va servir de cementiri. De fet, amb les obres de la restauració, va eixir a la llum la cripta dels ollers, un gremi molt important al nostre poble que venerava a Sant Hipòlit en la seua capella pròpia. Encara que siga per curiositat no exempta de morbo, en recomane la visita, malgrat això no espereu veure ossos amuntegats ni calaveres, la cripta està segellada. Mala sort pels amants del gore.

I no acaba ací la història, perquè amb aquest article acabat i esperant la impremta, l'he hagut d'espolsar i mamprendre altra volta per refer-lo i afegir aquestes línies. Resulta que un dia d'estiu del 2001, amb nocturnitat i traïdoria, un o uns descervellats, o descervellades, ves tu a saber, va tindre la brillant idea de destrossar la creu a martellades. Ninguna persona ha reivindicat l'autoria de l'acte, motiu que fa pensar que es tracta simplement de vandalisme, com cremar pape-reres o trencar vidres a pedrades. Ara bé, el fet d'haver de proveir-se d'un martell, escala o algú que ajude mentrestant em fa pensar que l'acció estava premeditada i estudiada. Com era d'esperar, l'Ajuntament, és a dir, el poble d'Alaquàs, s'ha fet càrrec del cost per posar-ne altra semblant. Les fotografies que acompanyen el text mostren l'anterior aspecte, donant testimoni d'una creu de pedra que va eixir del cementiri per anar a morir al centre del poble.

Doncs bé, deixant de banda aquest inesperat incís i reprenent el tema de la plaça, podem dir que parlem d'un entorn discret, que no manifesta l'esplendor que l'envolta. No de bades, el castell palau dels Aguilar i l'església de l'Assumpció són, sense menysprear l'església de l'Olivar, els monuments més representatius del poble. Potser, aquesta magnificència ha estat l'element que no l'ha deixat ser descoberta i valorada adequadament. És fàcil arribar a la plaça i abstraure's amb el magnífic castell palau, ara restaurat, contemplant detingudament les torres d'aspecte imponent, amb els merlets definits per esvelts penells; girar el cap amb per trobar-se amb l'església de la Mare de Déu de l'Assumpció, també profundament restaurada per dins i per fora, amb un aspecte molt diferent al que tenia fa uns anys.

Tot i que són dues construccions diferenciades, posseeixen un nexes comuns que ara veurem: el castell palau, construït al segle XVI, és tot un exemple de comportament de la burgesia i xicoteta noblesa valenciana. A l'inici de segle el senyoriu pertany a en Jaume Garcia d'Aguilar, i més tard l'hereta Luis Pardo de la Casta, membre de la xicoteta noblesa valenciana, que mana edificar aquest palau i és nomenat primer comte d'Alaquàs. Pel que fa a l'origen de la parròquia, es remunta al 1354, creada com a filial de l'església de Sant Nicolau

obstant això, reprenent el vessant artístic de l'antiga creu, la podíem descriure com estranya a la vista. Es tractava d'una creu mitjana, obscura, que com a característica principal, disposava d'un curiós sistema d'enllumenat propi compost de tubs de neó incorporat dins de l'estructura de la mateixa creu. No puc descriure l'efecte que produiria la il·luminació perquè no la vaig veure mai encesa, però el conjunt, sent generós, i fent un exercici de bona voluntat, es podria catalogar de kitsch, paraula prestada de l'alemany que s'utilitza per a designar de manera formal un objecte o cosa sense gust. Faça vosté, estimat lector o lectora, ús de la seua imaginació per visionar la creu lluminosa en funcionament. Les persones que han realitzat aquest exercici coincideixen en els adjectius, i existeixen comparacions gracioses com qui la veu com el rètol lluminós d'una farmàcia, una gasolinera o altres locals que no vénen al cas.

Per tant, coincidint amb la remodelació de la placeta, que també es va inaugurar al mateix temps que la del Santíssim i altres carrers del nucli històric del poble, el 23 de febrer de 1985, mitjançant un conveni entre l'INEM i l'Ajuntament d'Alaquàs, la creu de ferro va tindre una retirada asèptica, sense pena ni glòria. De fet, cap persona la va trobar a faltar i açò m'agrada. Tal com estem acostumats a veure polèmiques quan s'enderroca un monument relatiu a la guerra, la naturalitat amb què la creu va desaparèixer dóna testimoni d'un canvi social, alhora indici que els temps canvien i que tenim la capacitat de superar les barbaritats passades, d'esforçar-nos per conviure, de crear un futur, qüestions que semblen plenament instaurades als nostres dies però que una ullada a poblacions veïnes ens demostra que encara hi ha reminiscències que superar d'aquell desastre.

D'açò ja fa uns quants anys, actualment la creu no disposa de cap accessori ornamental i roman solitària i gairebé camuflada al mig de la plaça. Està formada per un pedestal en tres rodes de pedra, amb diàmetres de 1'20, 90 i 50 cm, superposades de major a menor amb uns vint de grossària aproximadament cada una. Damunt hi ha una columna d'uns 3 m sobre la qual descansa la petita creu de pedra que medeix uns 50 cm d'alçada. Vull deixar clar que les mesures estan preses a ull. Sembla nova però no ho és. Les persones amb bona memòria la recordaran situada en un lloc abans molt tranquil al nostre poble: A l'antic cementiri, presidint l'entrada. Ignore quina persona va tindre la idea que va modificar el seu destí, alliberant-la de les runes i recuperant-la per a la plaça, però estic convençut que va obrar bé. A la vista està.

Tornant a la creu de pedra, l'estil pot semblar sobri, sense ornamentació supèrflua, però no li podem negar la seua practicitat i adequació per diversos motius: Encaixa perfectament en l'ambient, no

La plaça invisible.

Al meu judici, l'opció més senzilla per arribar motoritzat a la placeta de la Creu és entrant al poble per la rotonda que hi ha a l'est de la població, tant si hom ve d'Aldaia, com si ho fa de Xirivella o Torrent. D'aquesta manera, arribats al primer semàfor, girem a mà dreta per a prendre el carrer de Rafael Alberti i, obligatòriament, el de Xirivella a l'esquerra, que ens conduirà a l'extrem de l'avinguda de Miguel Hernández, des d'on prendrem el castell palau com a punt de referència. A partir d'aquest moment ens convé trobar aparcament per deixar el vehicle, la placeta està tancada al trànsit.

Silenciosa, sense estridències, la placeta de la Creu, nom amb què tothom l'anomena amb afecte, no desperta la curiositat. Situada a la façana sud del castell, ens trobem amb una plaça menuda de forma regular, limitada en tres dels costats pel castell, l'església de l'Assumpció i els locals parroquials, amb el nord, oest i sud respectivament, amb entrada pel costat per un estret passadís cobert que la comunica amb la plaça del Santíssim, i lliure pel carrer del Pare Guillem, que dóna a l'est, i confronta amb el convent de monges doctrineres de la Mare Josefa Campos.

Al seu centre hi ha un petit monument: una petita creu de pedra sobre una columna. Evidentment, parlem de l'element que atorga el nom al lloc. Si no fóra per aquest fet, i perquè és un lloc restringit al trànsit a motor, romandria inadvertida, vist que sols s'ompli per a actes relacionats amb el món religiós, com ara noces, batejos i diverses entrades i eixides d'imatges a les festes, totes elles adobades amb l'acompanyament pirotècnic que regeix qualsevol celebració mínimament valenciana.

Tanmateix, la seua aparença ha canviat prou els darrers anys. No fa molt, la plaça estava asfaltada i permesa al trànsit. Disposava de voreres i d'un petit i gairebé bàsic jardí que envoltava la creu i limitava la seua visió amb les plantes que creixien, mai millor dit, al seu albir. Per a rematar el conjunt, comptava amb la protecció d'una tanca metàl·lica de mitjana alçada amb barrots negres acabats en punta que resultaven una mica perillosos, a més de corroborar un aspecte entre sinistre i demodé.

Respecte a la creu, existia una gran creu de ferro de tamany mitjà. Aquesta creu estava dedicada a les persones que havien perdut la vida durant la guerra civil espanyola. Potser el terme incivil és més adequat per qualificar qualsevol guerra. És a dir, a los caídos por Dios y por España, que, ben mirat, van ser el cent per cent dels que no tornaren, tot i que és de domini públic que no era així ni molt menys. No

LA PLAÇA DE LA CREU

BENET BURRIEL I MARTÍNEZ

seua evolució al llarg dels segles va permetre estructures polítiques unitàries ja que les monarquies bàrbares, els califats, els regnes taites o cristians es basaven en la força bèl·lica i amb una monarquia com a centre polític i canviaven sovint els límits territorials. Solament la unió de diversos regnes cristians en una sola dinastia i persona amb Carles I (s. XV) ens permetria parlar d'un inici d'unitat que només seria pel que fa al cap d'estat, ja que cada regne, com el de València, mantingueren les seues lleis uns segles més.

L'actual Espanya es va gestant, lentament, des del segle XVIII i XIX quan, primer, el concepte d'estat de la monarquia dels Borbó, i, després, la política feta per la limitada burgesia existent, generaria un llarg procés de construcció d'un estat identificat amb una visió uniformadora d'un territori que sempre ha sigut divers. En eixe sentit, el període del franquisme contribuï, des de la política i l'ensenyament, a fer creure que Espanya era d'una única manera possible: uniforme cultural i lingüísticament, amb alguna anècdota regional de poca importància. Tot eixe llegat ideològic, històric i polític, juntament amb el canvi gestat amb la Constitució de 1978, han generat eixe arc de Sant Martí ideològic que és el concepte d'Espanya en la nostra societat.

Prova de la inexistència d'eixa uniformitat que alguns encara s'encaboten a vore és el present text, escrit en la llengua que té Alaquàs des de fa molts segles i que hi ha qui s'entesta a considerar de segona i, per tant, prescindible.

Espai de falla, finals de dansa i castells de focs artificials, la plaça d'Espanya va viure una nit històrica quan es va omplir de gom a gom per sentit cantar a Raimon. Un Raimon que ja no era el de la guitarra, sinó que ja portava sintetitzador i un equip de so impressionant, que ja no fugia de la policia perquè els que governaven ja escoltaven la seua música amb gust i sense por -a més d'una certa nostàlgia-, i que reivindicava la seua capacitat poètica més enllà dels seus posicionaments ideològics, com una mostra que els temps havien canviat i calia seguir avançant i millorant.

Gran Enciclopèdia catalana. Barcelona, Fundació Enciclopèdia Catalana, 1980-1989 (2^a ed)

perquè tant el trellat com els diners haurien contribuït al respecte per allò antic mantenint els edificis o fent-ne de nous amb la mateixa aparença tradicional, projectant els nostres gratacels del desenvolupament a les afores de la població. Així avui dia tindríem una plaça bonica, d'aparença antiga, més d'acord amb l'estètica de l'Església de la Mare de Déu i les cases del carrer Covent i el carrer Major, i no la miscel·lània d'estils que, malauradament, caracteritza els carrers més vells de la població que han perdut, i continuen perdent, el seu encant.

Pel que fa al nom el trobarem també en altres pobles i ciutats aplicat a algun espai urbà destacable perquè, en algun moment, algú ha volgut deixar constància de la seua vena patriòtica. Bé per autèntica convicció, bé per necessitat de demostrar-se espanyol, algun representant del municipi, persona pròxima o poder fàctic, ha trobat necessari reafirmar la importància d'Espanya relacionant-la amb l'urbanisme local. No negarem ara i ací eixa importància -ens afecta en massa coses per a obviar-la- però sí aprofitarem l'avinentsa per fer un repàs d'idees que no sempre es poden tractar per les susceptibilitats que provoca exposar posicionaments originals en temes considerats tabú.

Si férem una enquesta a Alaquàs sobre quina idea tenen alaquaseres i alaquasers d'Espanya ens trobaríem en el resultat una varietat tal d'imatges que serien com una escala de colors que aniria del blanc al negre, passant per tot l'arc cromàtic. Hi haurien veïnes i veïns que pensarien que Espanya és la seua nació, i que eixa nació és uniforme, monolítica i que és una idea que ningú discuteix perquè, a més, no es pot. Però també hi haurien veïnes i veïns que considerarien que Espanya no és la seua nació sinó, com a molt, una entitat de tipus administratiu en què es troben incloses i inclosos amb major o menor comoditat i que cal canviar.

Sense entrar a qüestionar l'actual marc constitucional -que sembla últimament que és el que passa quan algú dóna una visió diferent de la majoritària-, cosa que no és l'objectiu d'aquesta publicació -Déu mos en guard!- ni de l'escriptora, totes les variants ideològiques entre el blanc i el negre abans apuntats es poden donar i és bo que es donen, i també que s'exposen lliurement, com a mostra de la llibertat que garantitza la Constitució, de la pluralitat ideològica, que també protegeix la Constitució, i de la mateixa Espanya que és resultat d'una evolució històrica i política.

Perquè, per molt que alguns, interessadament o inconscient, pensen que Espanya és una realitat des de la nit dels temps, la realitat és una altra. Ni la remota Hispània romana era el mateix ja que territorialment era tota la Península Ibèrica. Ni durant el període medieval les diverses invasions (visigodes des del nord, àrabs des del sud) i la

Quan vaig començar a pensar en la plaça d'Espanya per

escriure el present text vaig caure en el compte que no tenia clar el seu abast. On comença i acaba? Els carrers i l'avinguda que hi naix i la disposició de les cases amb la presència de l'Església de la Mare de Déu de l'Olivar configuren, al meu entendre, una espai urbà confús, ample, com ha de ser una plaça, però confús. Així em vaig plantar allí i vaig pegar la volta a la plaça, sense rebre aplaudiments com un tore-ro, però sí l'esguard curiós i preocupat d'algun veí quan va observar com anava avant i arrere i em fixava en els números de les portes dels patis. Ara ja ho tinc clar. Però no he aconseguit desfer-me de la sensació de desordre que em provoca eixa plaça. Anem a pams.

A la plaça d'Espanya cau l'entrada de les tres finques de vivendes que destaquen en eixe espai. A més, hi comencen el carrer Perolers, el carrer Conca, el carrer Convent, l'avinguda del País Valencià i hi acaba el carrer Major. El fet que el carrer Major hi acabe eixamplant-se, i el carrer Convent hi comence de forma desigual -la banda dels números parells comença abans que la dels imparells-, al costat de la replaça de davant de l'Església creen un espai irregular al mig de la qual estaria allò que l'Ajuntament, en el seu dia, va decidir anomenar la plaça d'Espanya. Jo continue pensant que això no és una plaça, si menys no en el sentit clàssic del terme, sí, possiblement, en un sentit avantguardista o alternatiu.

Però no crec que eixe fora l'objectiu, si és que n'hi havia algun, a l'hora de crear la plaça. Segons m'han contat, això ja fa molts anys que està així. Abans de dir-se plaça d'Espanya la placeta presentava una forma semblant però amb la presència d'una bàscula, la caseta de la bàscula i la de l'encarregat de la bàscula. A continuació venia un carrer, que és l'actual Perolers, on donava una fàbrica de taulellets -on està ara la fruiteria i el centre de les Ames de Casa-, i la peroleria, avui reubicada, de Morimos. Després hi havia, per aquest ordre, la casa del sabater, la del Llimonero i la del tio Enrique, que venia vins, ja al cantó del carrer Conca. Entre el carrer Conca i el carrer Convent hi havia una altra casa de les d'abans, gran, d'una família rica que la llogava per parts. Més enllà, hi havia una casa i un corral que ja eren el final del poble -o la fi del món com m'ha dit algú- que era tancat per l'era, a l'actual col·legi Vila d'Alaquàs i els camps de conreu en direcció a Ca la Curra.

L'actual barreja d'edificis d'estructura antiga i les finques modernes contribueixen també a la sensació caòtica que he esmentat abans. En un país centreeuropeu, dels quals sovint hem admirat el civisme i el desenvolupament econòmic, aquesta mescla no s'hauria produït mai,

LA PLAÇA D'ESPANYA

CONXA FERRER I SIMÓ

ta persona que et parla i tu, que l'edat no importa massa per percebre les mateixes sensacions, i que el temps és només una convenció, una invenció que avui ens fa dependre tant que ens fa anar de cap, ens fa anar amb una rapidesa vertiginosa, i no ens deixa observar el meravellós que hi ha al nostre voltant o el meravellós d'una possible situació. La gent d'avui no es meravella per res, i això és una llàstima.

bar, a les assegurances, a la clínica veterinària o a l'aparador d'un "tot a cent"... o la travessen perquè vol passar d'un carrer a un altre. Fins i tot no s'adonen que allà per on passen és una plaça.

La plaça del mercat és una plaça asfaltada, xicoteta i fonda, però sense cap mobiliari urbà al centre o als costats. Té només dues entrades que queden limitades per carrers que tenen nom d'escriptors, que no per carrers que tenen nom de carrer: un és el de Vicent Andrés Estellés i l'altre el de Miquel Adlert Noguerol, dos poetes valencians molt importants en la postguerra i els anys 50. Els dos carrers estan molt junts, són de la mateixa època, però paral·lels, dels que mai es podran creuar perquè duen dues direccions diferents, però que si els estudiem una mica ens donem compte tenen una mateixa finalitat: fer que els ciutadans del poble puguin arribar o anar-se'n del mercat. Si més no, així ho fa el carrer de Vicent Andrés Estellés, que està més pròxim al centre del poble. I si filem una mica més, també ens adonem que aquests dos carrers, amb noms de poetes, naixen de la mateixa avinguda, la d'un altre gran poeta del Segle d'Or valencià, Ausiàs March.

Uns bancs de fusta, però que pertanyen al carrer Vicent Andrés Estellés, queden situats davant d'aquesta plaça, o més ben dit placeta, atapeïda i convertida en les nits dels estius calorosos i, sobretot, en les nits de les festes de setembre, en una terrassa-bar. Des dels bancs podem observar-la i també podem experimentar perquè té el nom que té. Si vos seieu als bancs una estoneta veureu a moltes persones carregades amb els carrets de la compra i les bosses, gent amb les mans plenes, gent amb les mans buides que van o que tornen del mercat. Hi ha molt de trànsit de gent a qualsevol hora, però només pels carrers dels costats, per dins de la plaça quasi ningú hi travessa.

També, mentre estem asseguts, podem tindre l'oportunitat de sentir-se útils i contestar alguna pregunta d'alguna persona gran que ix del mercat i que va carregada amb bosses:

- Per favor, em podria dir quant li ha costat el quilo de sardines?
- Espere un moment... Doncs, cinc-centes cinquanta-quatre pessetes.
- Moltes gràcies i molt bon dia.

De vegades algú més gran que tu s'atura als bancs només per xerrar, i això es nota perquè en principi no et pregunten res en concret. I aquestes converses m'agraden perquè són molt gracioses, sense cap intenció aparent tret que no siga la de passar el temps. I en estes converses també podem aprendre moltes coses d'aquesta gent gran que et para o que parla amb tu, si sabem aprofitar l'ocasió i fem preguntes interessants i, sobretot, si disposem de temps, de molt de temps... I t'adones que pot haver un abisme o un pas entre aques-

etc. però no canvia massa el concepte de plaça com a centre neuràlgic de la ciutat.

També, la plaça del poble s'ha concebut, durant la història, com a lloc per a les diversions, romanços de cec, titelles, teatre, balls, i qui sap si en el futur tornaran a ser espais on les multituds, les masses es concentraven per veure una tortura o una mort d'algun infidel. Mai no ho sabrem, però resulta molt difícil pensar en això ara.

¿Quin concepte de plaça tenim ara dins d'una ciutat com Alaquàs? L'evolució urbanística darrerament ha canviat, crec, el sentit de plaça o del soc àrab com a centre bulliciós, d'intercanvi o transacció. Les places no tenen perquè estar situades al centre urbà sinó que ara serveixen per descongestionar el centre de la ciutat. Les places avui en dia s'entenen més bé com un espai verd en oposició a les ciutats, on els residents puguen fer una volta i oblidar-se una mica de l'asfalt. ¿Sabeu quantes places hi ha al nostre poble?

Si férem un repàs al llarg de la història, i també de la història d'Alaquàs, podem observar que el mercat sempre està situat a una plaça. ¿Recordeu on estava abans el mercat? Molt bé, a la plaça dels Ollers. Molta gent jove això no ho ha viscut, però jo encara recorde quan la meua iaia em portava de la mà al mercat, a la plaça. Per a accedir a les botigues hi havia un escalonet, que a mi em semblava molt gran, i em ve a la memòria que les casetes de les tendes eren de fusta i de coloret verd oliva. La recorde amb alegria i enyorança, aquella època.

Així, hem vist com els mercats solen estar situats a les places, però no és aquest el cas de la plaça del mercat d'Alaquàs, una plaça molt menudeta, que fins a no fa massa dècades encara era secà o horta. Però té el nom que té pel fet que l'edifici del mercat "nou", el de verdures, fruites, peix, carn, salades, etc., i el mercat de carrer, el dels dijous, estan situats pràcticament davant la plaça. Només el mur d'una finca el tapa, i açò fa deduir que alguna vegada, i no fa molt de temps, el mercat estava al costat del solar que és ara la plaça.

En els nostres dies, la plaça del mercat és una plaça desvirtuada com a tal perquè està convertida en un lloc destinat a l'estacionament de cotxes. En general, els ciutadans no saben quin és el seu nom perquè, a part de ser una zona de construcció nova, les actes la daten el 1990, tampoc té el nom posat. La plaça del mercat està inrotulada, però em comenten des d'un bar que mira a la plaça que la gent li diu "la plaça del mercat". Aquesta plaça està tancada per finques, són les finques que li donen la forma que té, un quadrat menudet i asfaltat. Un lloc ideal per a ubicar bars, cerveseries, i alguna que altra botiga.

La plaça tampoc és un lloc de pas habitual per a vianants o cotxes, només la travessen aquelles persones que van a algun lloc concret: al

*" - Me'n vaig a plaça"
(Dita popular que vol
dir anar al mercat)*

Les primeres places naixen quan ho fan les primeres ciutats

"civilitzades", quan naix, sobretot, la idea de ciutat, d'organització administrativa, cultural i ciutadana. Les places de les ciutats civilitzades naixen quan ho fa el comerç, per la necessitat que tenien els ciutadans en canviar i fer negoci amb els productes típics de cada zona. Per tant, des del principi de la història, els conceptes de ciutat, plaça i mercat estan molt relacionats. Els dos primers perquè la plaça era el lloc de l'intercanvi, del comerç, necessari per al desenvolupament de la ciutat. I els conceptes de plaça i mercat han sigut sinònims des de sempre, són dos conceptes que van molt lligats. El comerç, el mercat s'havia de fer a la plaça, a l'àgora grega, al fòrum romà o al soc àrab perquè era el lloc més ample de la ciutat, on més gent hi cabia.

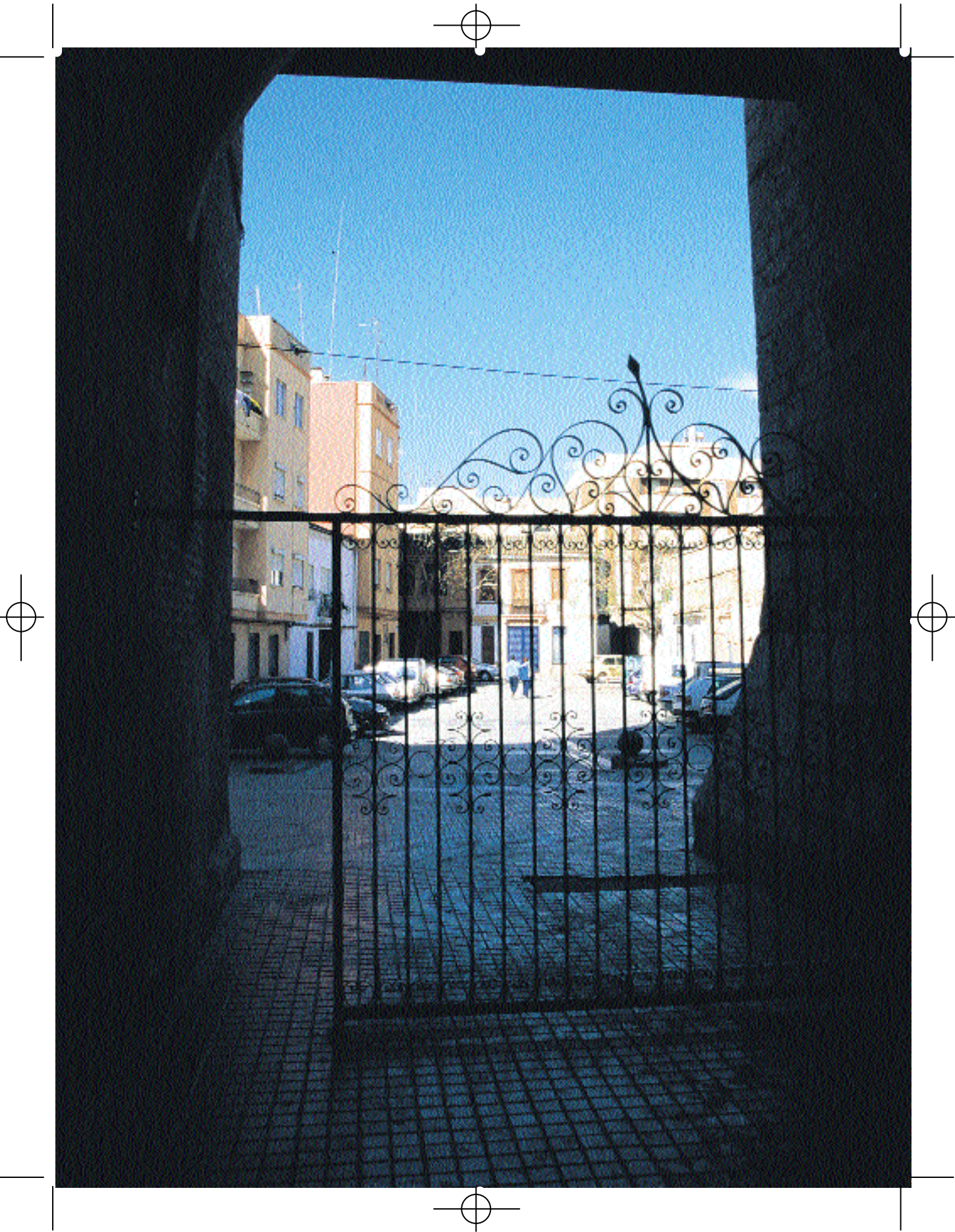
Si fem un repàs, molt general, a la història de les ciutats i a l'arquitectura funcional podem veure com els grecs utilitzaven les places, les àgores, com a lloc de reunió del poble i de reunió política dins ja d'un sistema polític democràtic. Però sobretot les places naixen com a lloc del comerç i dels negocis, i van evolucionant segons la importància comercial de la ciutat. A l'època romana només canvia el nom, el fòrum és el lloc cívic de reunió, on també s'agrupen les basíliques, els temples, els teatres i les botigues, o siga, és el centre neuràlgic del poble. A l'època del Renaixement, cap al segle XVI trobem places amb la voluntat d'albergar com més fidels millor. Un exemple són les que hi ha a Roma, la plaça del Capitoli i, al voltant d'un segle més tard es construeix, la monumental plaça de Sant Pere a la ciutat del Vaticà.

Però no va ser fins el desenvolupament industrial que es necessiten mercats, concebuts sempre en les àgores gregues, en els fòrums romans o en les nostres places, com a edificis independents. La majoria dels mercats es construiran a les places, on tenien el seu origen. En el segle XIX, amb la necessitat de desenvolupar programes urbanístics diferents als que es concebien en segles passats, una ciutat amb carreres tortuosos i estrets, hi ha un canvi en les mentalitats urbanístiques provocat, sobretot, pel creixement desmesurat de la ciutat. La ciutat passa a dividir-se a la manera d'una quadrícula, encara que el concepte de plaça com espai acotat continua sent el lloc de trobada, d'intercanvi, on la ciutat troba el vertader sentit social i col·lectiu. L'àgora o la plaça (redona, ovalada, quadrada o rectangular, però sobretot un espai ample i lliure), en aquest concepte de ciutat lineal, serà l'espai que trencarà la monotonia dels carrers paral·lels, llargs i lineals, de ciutats enteses com a grans blocs iguals. Al llarg de la història canvien les mesures de les places, les formes,

PLAÇA DEL MERCAT

MARIA GUASP MARTÍNEZ

Puçola, i a la part de fora, entre el carrer de l'Església i el cobertís estava la casa dels senyor vicari, don Vicent. Aquest és altre personatge entranyable del poble, sobretot per als que van conviure amb ell. No era nat al poble, venia de Llíria, de la comarca del Camp de Túria, i els xiquets que anaven a ell rebien pelailles i capons a mansalva. A més, conten que els dies de fred treia fora de casa un plat d'ametles amb aigua; quan gelava ho tallava a trossos i ho repartia entre els seus deixebles, els xiquets de la plaça, que menjaven amb fe els primers gelats d'ametla de la història. O com a mínim, els menys elaborats.

Per aquells dies la plaça tenia forts desnivells, més que no ara, i quan plovia amb abundància s'embassava tot. Especialment, el carrer de sant Isidre, hui encara un del carrers més fondos del poble, que era conegut com el carrer Fondo, travessat a la llarga per una séquia que gairebé sempre estava seca. Després de tants patiments, decidiren fer una séquia des de la plaça del Santíssim fins el molí de davant del castell per a desaiuar l'aigua de les pluges.

I per la dècada dels setanta, la senyoreta del castell demanà aïllar el castell per tots quatre costats, i també demanà agosaradament derruir tota l'illa de cases que hi havia apegada al castell, entre el carrer Major, el del forn i la plaça del Santíssim, per fer una plaça, que de bon tros s'haguera convertit en la plaça del poble, semblant en dimensions a l'actual plaça de la Constitució. Tanmateix, la voluntat de la noblesa no s'acomplí i només foren derruïdes algunes cases: les de l'actual carrer de l'Església, i algunes de la plaça del Santíssim. Així es creà, doncs, l'actual fisonomia de la plaça.

molts joves d'Alaquàs no saben ni que existeix. Alguns la coneixen ja com la plaça de la fira alternativa. Ves, quina cosa!

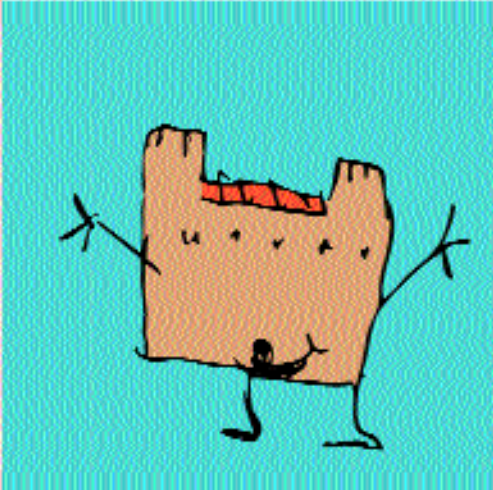
Però d'entre totes les festes i actes que els retaules de la plaça darrerament han viscut en directe no massa corresponen a actes programats pels festers i devots del Santíssim. Anteriorment hi havia una forta tradició a fer "la vuitava", que estigué fent-se fins a la dècada dels setanta del segle passat. Vuit dies després de la festa del Corpus, els alaquasers treien al Cos Sagrat amb la Custòdia en una processó curta però no per això menys lluada i vistosa, i la passejaven en processó pública de l'església de l'Assumpció al carrer Major, girava pel carrer del Pare Forriol i el carrer del forn fins a la plaça, i es feia una sumptuosa parada davant del retaule del àngels que guarden el Santíssim. Allí es preparava un altar com mana la tradició, carregat de flor i de fe, tot a càrrec de les veïnes. Després de la parada corresponent, la nombrosa comitiva tornava pel cobertís a l'església d'on havia eixit.

I en passar la processó la plaça tornava a la tranquil·litat diària. Els xiquets eixien a la plaça a jugar. Després de la matança del porc, amb la veixiga feien una pilota per a jugar a futbol. Però, tot i que la plaça era de terra, apta per a la pràctica d'aquest esport, i tenia forts desnivells, preferien fer els partidets al cobertís, on havien de lliurar batalla amb les dones que a l'estiu eixien al cobertís a cosir i aprofitar l'aire fresc que per allí corria.

Per què per ací és per on entrava l'aire, ja que l'actual carrer de l'Església hi havia la casa de la tia Maria i el tio Ramon, i al costat d'aquests, molts altres: Salvador Carrascos i la seua dona Remedios, que sembla que eren forasters; a continuació vivia la família de Jesús el de Polit, i les naus del Sindicat de llauradors, on guardaven les trilladores. A continuació vivia la tia Duvigis, i al costat el tio Miquelet l'Herbeser, a la casa del qual hi anaven els xiquets de la plaça a pelar panolles, i a canvi passaven l'estona i replegaven un quinzet, o tres o quatre panolles per a casa. Fixeu-vos que contents estarien les mares. També vivia a la plaça, de cara al nord, prop al carrer de sant Roc, un personatge mític del poble: el tio Paella, que fou el primer municipal, sense pistola, que tingué el poble, i que convidava a veure anís amb una botella d'anís que reomplia amb aigua del pou de sant Francesc. Així podia beure molt i de franc, convidar amics, i no perdre l'oremus i mantindre el nord al seu lloc.

El carrer de l'Església té actualment tancada l'única part de carrer que abans es podia transitar. És un carrer molt peculiar, molt estret, i que no trau cap. A aquesta banda de la plaça hi vivia el tio Miquelet, el de la Motxo, i Ramoncín Tobías, que fou escolà de la parròquia. També hi vivia Enrique Torralba i la seua família, i la tia Vicenteta la

Guillem. Aquesta multiplicitat d'enllaços corrobora un detall important a tenir en compte. En efecte, la plaça del Santíssim està situada al bell mig del centre històric d'Alaquàs, al rovellet del poble, i les cases que la conformen encara respiren moltes d'elles l'aire dels anys i els quinquennis, de les riuades, les ponentades d'estiu i alguna històrica nevada.

Aquestes cases són algunes de les que han quedat perquè les que ja no hi són han ajudat involuntàriament a conformar l'estructura actual de la plaça. I és que, com totes les coses en aquesta vida, el temps ha anat modelant tot el que ara tenim. La del Santíssim era abans una plaça més reduïda del que ara és. Hi havia cases a aquell entrant que hi ha a espatles del carrer major. També n'hi havia, de cases, al que ara és l'actual carrer de l'Església, que unien les cases del carrer Major amb el muret del castell. Així, per accedir a la plaça des de la part baixa del poble el camí més curt era a través del cobertís. Heus ací perquè té tant de pes simbòlic aquest cobertís.

Val a dir, al mateix temps, que no fa ni cent anys la plaça no era ni plaça. Era com un carrer ample que quedava amagat per urbanisme de més categoria local: l'església de l'Assumpció, el castell i el carrer Major. I l'espai intern, si és que ja ho consideraven plaça, no era més gran que la veïna plaça de sant Roc, o que la reduïda plaça que hi havia davant del que anys més tard seria l'Ateneu⁽¹⁾. Però un dia desaparegué el muret que encerclava el castell i aquelles cases que unien castell i carrer major foren derruïdes. I algunes d'aquelles cases de dins la plaça caigueren en ruïna. Es creà, doncs, un espai nou, ample i lluminós, ideal per a prendre la fresca les vesprades de setembre.

En temps posteriors a la transició aquell espai prené la forma que hui coneixem. Després de molts esforços del govern municipal i, encara més, dels que hi treballaren, la plaça patí un rebatejament. Un home important vingué a fer-se la foto i a traure la cortineta d'un altre retaule situat al nou carrer de l'Església on deixà la seua petja per a la memòria. Diu així: "El dia 23 de febrer de 1985 N'Eugeni L. Burriel i Orueta, essent delegat del Govern, va inaugurar les obres de recuperació dels carrers Centre, sant Miquel, sant Isidre i les places de sant Roc i Santíssim. Aquestes obres foren realitzades per l'Ajuntament i l'INEM".

Des d'aquell 85 la plaça ha patit sort diversa. S'hi ha fer concerts de bandes, revetlles, festes per a xiquets, etc. I entre acte i acte, feia uns cops d'aparcament públic, altres de refugi per a joves marginals, però ja no ha servit de plaça de bous com ho fou algun dia. I poc a poc, la plaça cau en l'oblit fins que a algú se li acut de fer-hi una fira alternativa. Èxit: en tres dies de festa la plaça bull per tot un any de descans. I aprofita la benentesa per donar a conèixer una plaça que

(1) M'estic basant en el croquis del poble de 1918 que apareix a Cuadernos de Investigación de Alaquàs, 1981. Podeu fer-ne una ullada i veureu com eren de diferents les coses.

La plaça del Santíssim és una de les places més tranquil·les

del poble. Jo diria que és una de les places més "plaça" que tenim al poble. Només cal passejar-s'hi algun matí per escoltar el cant dels ocells, per veure els veïns que parlen a la porta de casa, o simplement per fumar-te una cigarreta abstret de tot el que t'envolta.

Però anem per parts, perquè si parlem d'aquest racó del poble hem de parlar de tres coses: per una banda, de la plaça com a obra arquitectònica i urbanística; per altra, del Santíssim que li dóna nom, i finalment, de les històries que contenen les parets d'aquella plaça. De fet, aquesta és una de les poques del poble en la qual nom i lloc tenen una relació biunívoca. M'explique: així com hi ha altres places que es poden anomenar de diverses maneres (la plaça de l'Ajuntament a la plaça d'Espanya, o els caçadors a la plaça de la Constitució), aquesta es coneix únicament com "la placeta del Santíssim". I és cert que és ben habitual escoltar entre nosaltres el mot placeta en lloc de plaça, qui sap si per extensió de les reduïdes dimensions inicials. Alhora, el Santíssim referit, és clar, al Santíssim Sagrament, al qual se li ha tingut devoció des de fa molt de temps. Vegeu, si no, l'antic retaule que hi ha en una casa de la plaça, prop del carrer de sant Roc, i que mostra dos àngels, cual alaquasenses debotos, que guarden la custòdia del Santíssim Cos de Crist al mateix temps que li fan homenatge. Aquest preciós retaule està acompanyat d'un peu escrit que deixa palesa l'actuació dels veïns: "Se hizo a expensas de los vecinos de la plaza, y demás devotos de la villa. Año 1861". Ben segur que aquells alaquasers del vuit-cents estarien molt orgullosos de la festa que encara hui se li fa al Santíssim, tot i que la festa ja no passa per la plaça que porta el seu nom.

Com a espai dins del poble, la plaça de la qual parlem és única en un sentit: està totalment aïllada de qualsevol carrer transitat. Aquest tret distintiu, semblant per açò a la plaça dels Ollers, li confereix un estatus de relaxament, de pas lent del temps, que poc coneixen altres places. Açò podria fer pensar algú que és una plaça morta, sense al·licient. Res més lluny de la realitat: una plaça no mor mai, ni un carrer, som nosaltres, els homes, els que la fem morir, o en tot cas, els que morim. I la plaça no està morta perquè nosaltres encara hi som, i perdem les hores d'abans de sopar fent-hi una passejada.

Tot i ser un llac amb poca vida, hi conflueixen molts afluents: el carrer del forn, el de sant Roc, el de sant Isidre, el carreró que voreja el castell fins a la plaça de la Constitució anomenat de l'Església, i el cobertís que dóna pas a la parròquia de l'Assumpció i el carrer Pare

LA PLAÇA DEL SANTÍSSIM

VICENT FERRER MIRALLES

nes o vitals, no seguisquen una direcció concreta personalment definida. Aleshores hem de plantejar-nos: és realment lliure aquell que no sap què vol?

Demane perdó si algú troba que s'està fent *moralina*. Canviarem de terç amb una cita:

La llibertat és un hàbit, i no resulta gens fàcil d'adquirir. Només s'adquireix amb la pràctica! (Joan Fuster. Consells, proverbis i insolències. 1968)

Efectivament. És difícil ser lliure, entre altres raons, per allò que s'ha exposat més amunt. Però, a més, també hem de tindre en compte que quan fem ús de la nostra llibertat això afecta els altres. Només la pràctica, no sé si Fuster ho deia també en aquest sentit, ens permetrà saber a nosaltres els límits exactes de la nostra llibertat, que són on comencen les llibertats alienes que hem de respectar per a què la nostra pròpia siga respectada. I, també, la pràctica de la llibertat ens farà, com a societat, més tolerants.

Darrerament trobem massa exemples de rebuig de la llibertat d'expressió quan allò que s'expressa no convé a determinats poders. O bé se silencia, o bé es rebutja sense la pertinent argumentació de raons lògiques que puguin convèncer l'altre d'allò que s'està dient. Malament va una societat on el debat, l'argumentació i el raonament es va perdent com a expressió de llibertat, en benefici de l'obediència i el silenci.

Prou. Crec que ja hi ha massa elements per a la reflexió que es pot dur a terme algun matí de primavera, o algun vespre fresc, en l'espai de la plaça de la Llibertat, que és veïna del carrer 8 de Març, com ja he dit, i de la plaça dels Drets Humans. Algú ha pensat en nomenar eixe barri com el Barri de la Utopia? Reflexioneu, que això és sa.

reflexionar sobre l'individu i la seua condició enmig de la societat, i una volta vist el valor de ser lliure, i la necessitat que en podria tindre, es va haver de lluitar perquè eixa llibertat fóra defensada legalment i existira algú o alguna cosa, en el nostre cas l'estat, que garantira el respecte a eixes lleis.

Però el mateix concepte de llibertat ha evolucionat segons la societat en què s'ha plantejat. Breument apuntarem que, mentre que per a Aristòtil la llibertat és la recerca de la felicitat seguint l'ordre de la raó, per al cristianisme seria la sintonia entre el lliure albir i la voluntat divina. En canvi, per a la filosofia més moderna és la condició de possibilitats en l'ordre moral enfront del determinisme de l'ordre natural. I possiblement el concepte continuarà evolucionant.

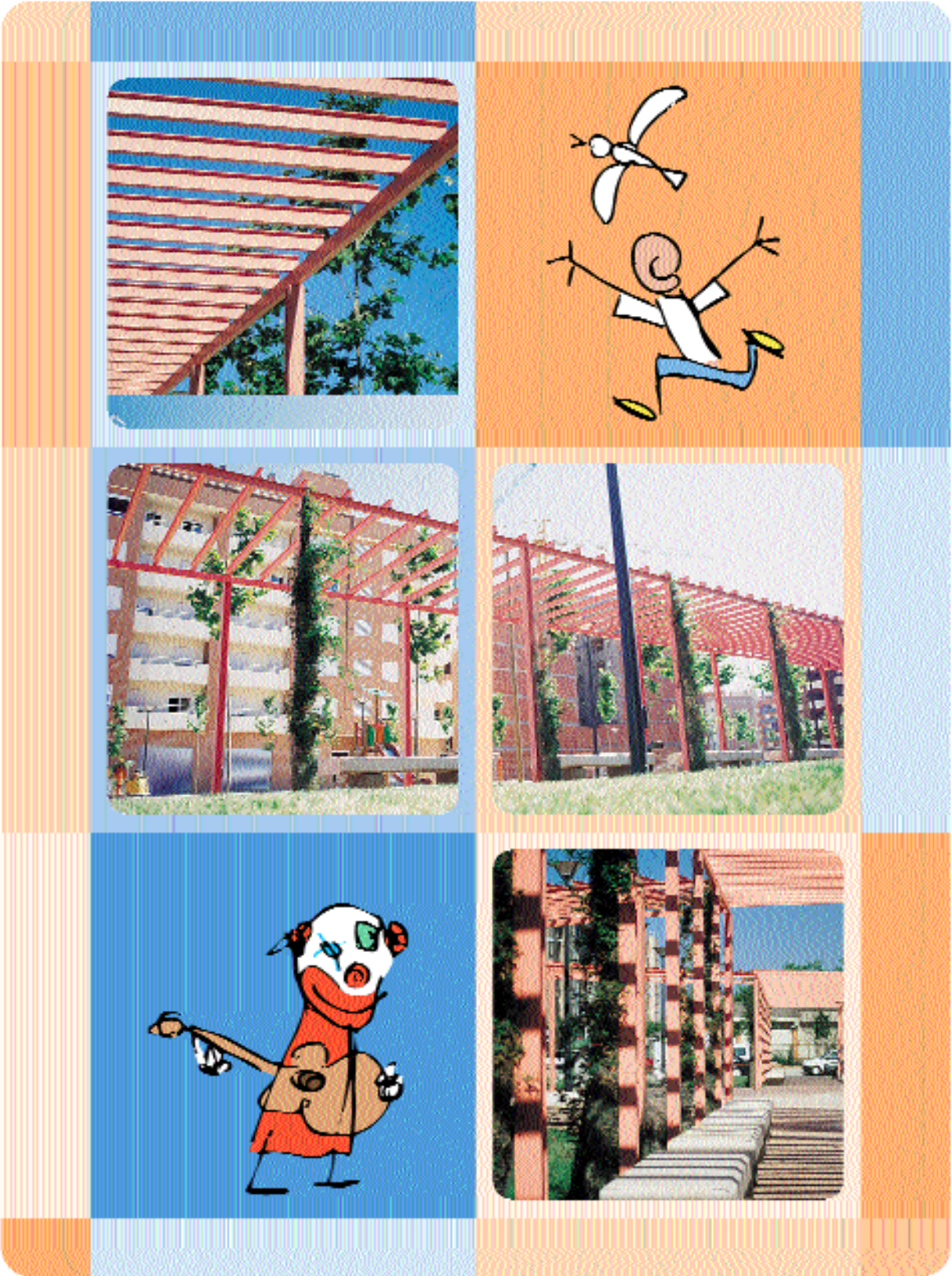
El problema és, d'entrada, que abans del dret a la llibertat l'individu ha de tindre garantides altres coses molt bàsiques: menjar, treball, habitatge. Drets que, malauradament, encara no s'han garantit arreu del món, ni, tan sols, d'una manera completa al nostre país. De res ens servirà tindre reconegut el dret a ser lliure si estem sotmesos per les lleis de la més estricta supervivència.

D'altra banda, per ser lliure, i tornant a la definició inicial, calen altres dues condicions. D'una part, l'existència d'opcions diverses i diferents per poder triar. D'una altra, la capacitat i el criteri per poder triar allò que realment volem i ens convé. I açò crec que és el més difícil. Respecte la primera condició, cal considerar que l'existència d'alternatives només es pot donar en una societat evolucionada i cívica, on el mateix respecte a la llibertat genere la pluralitat necessària en tots els aspectes socials i quotidians.

Respecte a la segona qüestió, hem de recordar que al nostre país l'existència d'una dictadura repressora recent va provocar que la llibertat fóra un objectiu en sí mateix i les joves generacions posteriors a la Constitució del 1978 varen obtenir sense massa esforç la possibilitat de triar, en molts aspectes de la vida, amb molta més llibertat de la que havien tingut els seus pares i els seus avis.

El problema que de vegades s'ha generat ha sigut el criteri i la seua formació. No sempre s'ha aconseguit que totes les persones anaren definint la seua pròpia escala de valors, que podia ser diversa, que definira i guiara eixa capacitat de triar, que també s'ha d'educar i generar, que s'havia aconseguit amb la llei i amb la situació social aconseguida. Definir què és el que volem i saber què és allò que ens convé en base a l'anàlisi de l'hipotètic objectiu és una cosa que s'ha d'aprendre a fer.

Així, la llibertat propugnada de forma absoluta, i sense la formació i l'exercici del sentit crític, ha provocat que hi haja gent que es deixa portar per allò que està de moda i que, les seues eleccions quotidiana-

Escriure sobre un espai nou té l'avantatge de no haver de sotmetre's a l'obligació d'explicar un passat que, en el cas dels espais urbans locals de poca rellevància, encara està per investigar i escriure. Tot i això, poc costa fer una lleugera referència als camps d'horta i a les naus industrials, que precediren la plaça, als afores d'una població que començava a créixer, i amb els quals ens remuntem als elements més característics de l'evolució socio-econòmica d'Alaquàs al llarg del passat segle XX.

A principi de l'esmentat segle l'economia agrícola era predominant, majorment de secà, al costat d'una diversa indústria artesanal on predominava el treball del fang: perols, cassoles, taulellets... Poc a poc el regadiu va créixer i la indústria, de forma considerable a partir dels anys 60, va començar a implantar-se amb les consegüents alteracions del paisatge local: més camps d'horta al secà, aparició de naus industrials en terres de conreu i de manera desordenada, creixement del nombre de finques de vivendes que també ocuparen terrenys d'horta. Foren anys de fer diners per a alguns i del patiment de l'emigració per a molts altres. Acabat el s. XX, l'agricultura ha passat a ocupar el nivell residual que tenia el sector serveis a principis de segle, la indústria i l'habitatge han conquerit l'horta i el secà, i on abans es treballava ara hi ha un espai per al lleure com la plaça de la Llibertat.

La plaça està tancada al nord pel carrer González Huguet, i, perpendicularment a ell, hi arriben el carrer Sant Ramon, el carrer 8 de Març i el carrer Rigoberta Menchú, que tenen nom, aquests dos darrers, des d'abans d'existir i ser viscuts com a espai urbans. És un espai modern, que evidencia haver sigut dissenyat seguint les tendències marcades a les passarel·les de la moda de places i carrers, marcant estil, però, amb un emparat metàl·lic de color rosa potent al qual ja comencen a enfil·lar-se les plantes que algun dia ens faran ombra. No té encara, i tardarà en tindre-ho, les peculiaritats que confereixen el temps i la tradició que es poden observar a les places velles. Pacència, tot arribarà. De moment, ja tenim falla.

Es considera que la llibertat és la possibilitat d'una persona de decidir per sí mateix sobre la pròpia conducta i sobre el sentit i la configuració del seu propi ésser, la qual comporta una capacitat d'elecció entre diverses alternatives. Quasi res. En l'actualitat la nostra Constitució ens garanteix la llibertat ideològica, religiosa i de culte, com també la llibertat de moviments, permetent-nos, així, decidir sobre les coses que fem i sobre com som i volem ser. Arribar a què es reconeguen aquests drets ha sigut una lluita de segles, no només de tipus polític i legal, sinó també filosòfica. Ja que primer es va haver de

LA PLAÇA DE LA LLIBERTAT

CONXA FERRER I SIMÓ

regulars, lluminoses i àmplies.

D'acord amb l'esmentat anteriorment, els atzucacs estaven intrínsecament lligats a les ciutats amb urbanisme musulmà, insistisc, difícil d'entendre per a la mentalitat europea que preval els traçats geomètrics sobre les línies corbes. Així, en la majoria dels casos, atzucac consistia en una derivació del carrer principal per a servir d'entrada a una vivenda posterior. Aquesta característica, que no és patrimoni exclusiu dels àrabs, encara es conserva en multitud de ciutats hispàniques. Sense anar més lluny, a banda del de la placeta dels Ollers, que no té nom, Alaquàs té set carrers més que no tenen eixida, concretament els de Colom, Sant Blai, Sant Expedit, Cadis, Església, Sant Joan i Tribunal de les Aigües, una prova que els cristians també en saben fer.

Amb el recolzament d'aquestes dades i, sobretot, deixant lliure la imaginació, trobe arguments justificadors de la presència dels moriscos, que perfectament podia formar un gremi terrisser, localitzada entre l'actual placeta dels Ollers i el carrer Major. Possiblement, encara es pot filar més prim, diferenciant entre un nucli poblacional dedicat a residència situat entre les places dels Ollers i del Santíssim, i un nucli comercial -un primitiu polígon industrial- situat a la mateixa placeta, on es dedicaven a treballar el fang. L'expulsió del moriscos el 1609 deshabitaria la zona, abandonant una infraestructura que posteriorment aprofitaren els cristians per a continuar amb la fabricació de perols i cassoles fins que, amb el pas del temps, els dos barris es van fondre en u. La remodelació rectangular i regular que la plaça té en l'actualitat correspondria a una etapa posterior que situaria al barroc perquè pren una disposició semblant als corrals de comèdies amb perspectiva de príncep, és a dir, amb un punt de vista frontal i elevat privilegiat des del qual les persones importants (noblesa i clergat, qui sinó) podrien delectar un espectacle al poble molt de moda en l'època: les representacions teatrals, que tan gran èxit van assolir a la ciutat de València.

I ací acaba la història que volia contar, suggeridora de controvèrsia, amb dades fiables i també amb certa dosi d'imaginació, gairebé la mateixa que necessitarien els moriscos alaquasers per albirar que, tres segles i escaig després de la seua expulsió, a la placeta dels Ollers, els Moros i Cristians Perolers establirien i compartirien la seu, almenys durant les festes majors, per menjar, beure i ballar tots plegats al voltant d'una olla de fang.

García y Bellido, Antonio et alii. Resumen histórico del urbanismo en España. Instituto de Estudios de Administración Local. Madrid, 1968.

Quaderns d'Investigació d'Alaquàs I-XIX.

Sola-Morales, Manuel de. Les formes de creixement urbà. Universitat Politècnica de Catalunya. Barcelona, 1994.

Torres Balbas, Leopoldo. Ciudades Hispanomusulmanas, vol. I. Ministerio de Asuntos Exteriores. Madrid, 1972.

ven en la torre o casa forta que presumptament existia en el lloc on després es va edificar el castell i l'església, amb la intenció de fer-los servir de refugi en cas d'atacs, esvalots o també de les periòdiques riuades que pateix la nostra comarca. No de bades serien -i són- els edificis més capaços i resistents per tal de protegir a les persones. Conseqüentment, els moriscos haurien de cercar el seu lloc al voltant del nucli cristià.

Potser fóra o potser no, però la placeta dels Ollers reuneix prou atributs per haver estat elegida seu, o subseu, de la comunitat musulmana d'Alaquàs. Personalment, fent ús de la imaginació, jo hi hauria construït la meua llar: parlem d'un lloc relativament pròxim a la població però prou allunyat per a no molestar amb les ocupacions del gremi; prop de la séquia, base de l'economia de llauradors i perolers; i situat en un terreny elevat i, llavors, més defensable tant del sempre nerviós veïnat com de les periòdiques inundacions que assolaven la vila.

Per completar aquesta perspectiva, tot i seguint el model de l'urbanisme musulmà medieval, caracteritzat per fer primer les cases i després els estrets i laberíntics carrers, hauria col·locat un arquet a l'entrada del raval. Més o menys com l'existent al carrer de Sant Miquel. Aquesta mesura permetria la instal·lació de portes que es podrien tancar per la nit o en períodes de tensió, així com també, aquest és un dels objectius, reforçar els dèbils murs de les edificacions en què es recolza. Tampoc hem d'oblidar que els àrabs tenien el costum de fer cobertissos habitables que unien els pisos superiors sobre els estrets carrers per a guanyar espai a les cases. Per tant, l'arquet pot ser una reminiscència d'un anterior arquet o d'un cobertís que va haver-hi en aquesta època. De la peculiar manera de construir i disposar les cases, encara queden mostres com la ciutat de Toledo -paradigma de l'arquitectura i de l'urbanisme hispanomusulmà- o Granada, destacables per la complexitat dels carrers i la presència d'elements com arquets, cobertissos o atzucacs.

Respecte a la plaça en sí mateix, podria haver nascut espontàniament de la cruïlla de dos carrers o d'un eixample entre les cases, perquè els àrabs no tenien places amples i geomètriques com els romans, que tendien al traçat regular i a les illes rectangulars. Fins i tot, el soc no disposava d'espais amples per a les mercaderies que romanien amuntegades a les tendetes dels comerciants el quals, quina casualitat, solien treballar en botigues diferents de la llar i s'agrupaven per professions. D'aquest fet també hi ha constància -principalment escrita- de ciutats medievals com València o Sevilla, que van haver d'enderrocar illes senceres al segle XVI per deixar pas als espais oberts i construir places a imitació de les italianes, és a dir, de dimensions

oficis per satisfer-les mentre que el tradicional perol de fang ha caigut en desús, malauradament per al nostre paladar, mentre que altres materials com el plàstic o l'acer han pres la davantera. Però la meua opinió es fonamenta en què Alaquàs no s'havia dedicat exclusivament a aquest quefer. Com a poble vitalista que n'és, ha desenvolupat altres activitats que l'han fet famós a la comarca, com l'agricultura o el tractament de la fusta, bé en mobles bé en torneria, entre d'altres. "

Arribats al tercer punt, existeix una opció atractiva per realitzar un estudi sobre la plaça que consisteix a investigar la plaça a nivell urbanístic i comentar la relació que poguera tindre amb els ollers, ofici treballat generalment pels moros. Des d'aquest punt de vista faré una exposició als següents paràgrafs, fent èmfasi en aportar noves teories sobre l'origen i posterior desenvolupament d'aquest lloc tan particular.

Per començar, hom pensa que la placeta dels Ollers és una manifestació clara de la presència dels àrabs a Alaquàs: La forma regular, tancada i perfectament orientada als punts cardinals a més de l'espai que la separa del castell acrediten aquest fet. Fins i tot, he parlat amb persones que asseguren que la disposició permetia als fidels musulmans que resaren cada dia agenollats en direcció a l'est, assenyalant la Meca, fet que dóna testimoni de la creença popular que els moros habitaven la plaça fins la seua expulsió l'any 1609. També cal afegir que perviuen elements característics de l'arquitectura àrab com són la presència pròxima d'un arquet al carrer de Sant Miquel i d'un atzucac a la mateixa plaça. No obstant, després d'aprofundir una mica, hi ha arguments que desmunten totalment aquesta hipòtesi, els quals són probables però no provables, ara veurem per què.

En primer lloc, done com a premissa indiscutible que els musulmans, els jueus i els cristians vivien al mateix poble, però no conviuen més del necessari. És a dir, cada ètnia tenia assignat un espai i una manera de viure completament diferent de l'altra, cosa que feia impossible el mestissatge social, cultural i econòmic. Açò no vol dir que visqueren seguit en estat de guerra, vol dir que estaven alerta els uns dels altres, mentre vivien cada un al seu raval mantenint una tolerància i respecte mínims. Vist des de la perspectiva dels nostres dies, del segle XXI, sembla il·lògic, per això sols passa a metròpolis de països hiperdesenvolupats com Nova York (Little Italy, Chinatown, Harlem...) i a ciutats santes com Jerusalem (amb els cristians, jueus i musulmans en contínues demostracions de germanor), que han progressat del raval al guetto. Ben pensat, entenc que l'Alaquàs de l'edat mitjana no s'allunyaria molt d'aquests models tan simpàtics.

D'acord amb allò esmentat, deduïsc que el col·lectiu més poderós, el cristià, situaria el seu barri adossat a la part oest del castell, deixant la part est utilitzable com a zona d'horta mentre que s'empara-

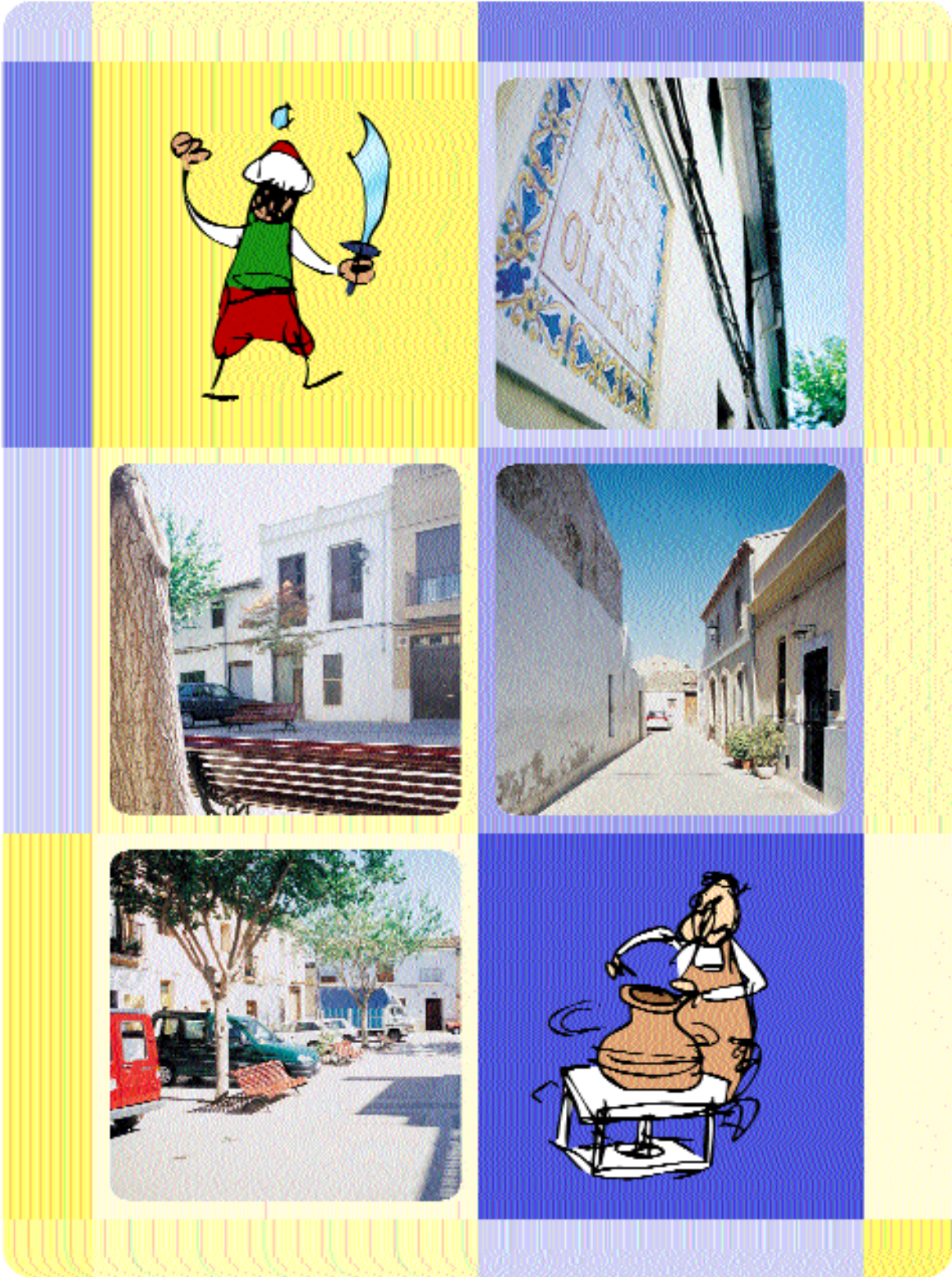
negre. La seua fundació no està datada documentalment però se situa al voltant de l'edat mitjana.

Alaquàs ha estat, des que té memòria, lligada al fang, fins i tot, diversos investigadors de l'època romana han vist en el nom una derivació del llatí "olla cocta" així com altres investigadors han aproximat els seus estudis a l'àrab amb un significat ben diferent, referit a uns arcs que ningú es posa d'acord si són de procedència arquitectònica o armamentística. Bé, tornant a l'assumpte que ens pertoca, sí podem assegurar que en unes ordenances de 1737 apareix una al·lusió a les antigues disposicions dictades per Jaume I, que va conferir a la Vila d'Alaquàs una protecció especial, gairebé un monopoli, al gremi de perolers d'Alaquàs perquè es dedicaren exclusivament a la fabricació d'articles de fang, deixant clar que cap mestre podia fabricar aquesta ceràmica ni tindre cap forn en altre lloc.

A banda de la protecció oficial, els perolers no necessitaven moltes ferramentes: Les mans, un tros de fusta, altre de ferro, fang i un forn per coure. Comparat amb altres oficis, tant la matèria prima com l'instrumental és d'allò més bàsic, sense oblidar que el procés de transformació del fang en objectes d'ús quotidià és relativament senzill però, com tots els oficis, té particularitats i secrets. Per començar, calia fer provisió de terra roja, que es trobava on actualment està situat l'aeroport de Manises, carregar-la i portar-la a la peroleria per tractar-la i que fora apta per al treball. Açò sembla feina de moro. Acte seguit, es triturava, seleccionava i es pastava artesanament, no dic manualment perquè es pastava amb els peus. El resultat era una argila de qualitat òptima per treballar-la al torn, que també anomenaven roda, mogut amb la força de les cames dels perolers, d'ací ve l'enginyosa dita que els perolers guanyaven els diners a patades. Una vegada creat el perol o la cassola, es deixava secar al sol i es coïa al forn, per a després envernissar-los i coure'ls en la segona fornada.

Però reprenem el que de veritat ens interessava discutir. A primera vista, pot semblar que Alaquàs sencera vivia de treballar el fang i això no és cert del tot. És cert que als anys quaranta i cinquanta hi havia una sèrie de fàbriques que es dedicaven a la peroleria i donaven feina a molts treballadors, però també és cert que d'aquelles fàbriques només ens queda una, la de Morimos, testimoni de la decadència, conste que em sap greu utilitzar aquest terme, del sector que va dotar de carisma propi a tota la Vila. Tanmateix, la toponímia ens recorda amb el carrer dels Perolers i la placeta dels Ollers -on el segle passat existien dues peroleries, tret que considere important- els darrers vestigis d'una artesania emblemàtica.

Què ha passat? El progrés no s'atura i arrossega per on passa. El cas d'Alaquàs és significatiu, han aparegut noves necessitats i nous

a un dels cantons. Des d'aquest punt, contemplem una plaça menuda de forma regular, amb angles prou rectes i els costats perfectament orientats cap als punts cardinals. Concretament, el que ara ocupem és el costat sud, que amb el nord formen els costats de menor longitud del rectangle, i al costat del vèrtex sud-oest, punt de vista privilegiat que també permet divisar un atzucac sense nom que parteix del cantó sud-est, element important que també comentaré més endavant.

Una placeta gairebé privada, tenint en compte les limitades dimensions i accessibilitat. Una primera ullada la mostra silenciosa i, per tant, tranquil·la i acollidora, tot i que tinc el testimoni d'algunes persones que la qualifiquen de claustrofòbica al·legant l'inconvenient d'una única entrada i eixida. En el que tots estan d'acord és en la menor intimitat dels seus habitants, que, a la força, s'han de conèixer i relacionar, un esport que, actualment, no gaudeix de molta afició. Em ve al cap la imatge de la placeta quan albergava el mercat municipal, farcit de parades que s'estenien també pel carrer dels Benlliure fins a la plaça de la Constitució. I la recorde de gom a gom, amb dones de dol escorcollant entre les verdures, protestant en veu alta els preus mentre que els venedors, amb una paciència digna de Job, assentien amb el cap i posaven la bossa al pes. Quan tot açò ocorria, jo encara era un xiquet, però conserve a la memòria sensacions que no puc esborrar, com ara l'olor amarga que desprenien les gerres de les olives, la mirada fixa dels xiquets en les parades dels pardalets i, per damunt de tot, del formidable guirigall que s'hi formava, què pensaria el veïnat de tot açò?

Ara que ja la tenim ubicada, també a la ment, done pas a la segona part, la qual tractarà sobre l'ofici de la peroleria, possible artífex creador de la plaça. No cal esmentar que la placeta exerceix una estranya atracció als investigadors, atés el seu origen dubtós que la fa propensa a polèmiques. És complicat elaborar propostes serioses, ben documentades, que aclarisquen i convencen. Per tant, és més divertit deixar anar una mica la imaginació per fer hipòtesis versemblants. De vegades, així s'obtenen resultats sorprenents com els que no sols veurem a aquesta part de l'article, sinó també a la tercera.

Respecte a la peroleria d'Alaquàs trobe que ja s'ha exposat acuradament diverses vegades en altres publicacions, tot i que no està de més repassar el que ja sabem per refrescar la memòria, un exercici agradable sobretot quan tracta un tret important de la nostra identitat com a poble. Per ser breu, estimats lectors i lectores, permeteu-me la còpia d'uns fragments que resumeixen el gremi dels perolers d'Alaquàs:

"El naixement del gremi peroler d'Alaquàs té com a activitat fonamental abastir a la ciutat de València i l'horta de ceràmica vidrada en

Una història de fang i moros.

Després de pensar-ho durant una bona estona, vaig arribar a la conclusió que, per redactar aquest article, l'havia de fragmentar en tres parts coordinades que, a la fi, ens oferiren una visió global: La primera consistia en indicar un itinerari adequat per arribar-hi amb facilitat; la segona, comentar la peroleria en si mateix; la tercera, més complicada, era centrar-me en el comentari d'alguns aspectes que considere interessants del topònim, deixant a un costat altres més rellevants que mereixen un estudi més exhaustiu.

Aleshores, el primer punt fa referència al fet que la forma més senzilla per a tothom d'accedir a la plaça dels Ollers, en solitari o amb companyia, era començar un breu itinerari des de la porta principal del Castell, entés com a punt de trobada conegut per tots els alaquasers i alaquaseres. A banda de ser el monument més representatiu de la població, si tenim en compte l'oratge i plou, el passadís que l'uneix a l'església servirà d'aixopluc a qui espere, i, si fa sol, es podrà resguardar a l'ombra assegut a un banc. Sembla un comentari burlesc, però tal com és l'oratge del nostre país, amb un sol que crema a l'estiu i una pluja que cau a cànters a la tardor, crec que és una mesura protectora d'allò més escaient.

Per tant, mamprendrem el camí pel carrer Major cap a l'Ajuntament, en lloc de travessar la plaça de la Constitució i prendre el carrer dels Benlliure que seria l'opció més natural. Al llarg del text justificaré la decisió d'haver pres aquest camí alternatiu. Trobem la causa del desviament a un centenar de metres del punt de partida: A la dreta, hi ha un petit carreró amb un arquet a l'inici que té la peculiaritat d'albergar una figura de Sant Miquel, que dona el seu nom a un carrer estret i tancat al trànsit encarregat d'unir el carrer Major amb el dels Benlliure, al mateix temps que resulta una via d'entrada directa a la placeta dels Ollers, amb la qual confronta. També es pot visitar amb cotxe, si infringim el Codi de Circulació. Açò es deu al fet de tindre el trànsit restringit tant a la mateixa plaça com al darrer tram del carrer dels Benlliure, pas obligat pels vehicles que hi vulguen accedir. De totes maneres, insistisc, recomane als conductors més acèrrims que aparquen el cotxe, estiren les cames i es recreen amb el que veuen: El trajecte a peu val la pena.

Continuant amb allò que ens interessa, la plaça que ens ocupa no és oberta, sols té una entrada. Llavors, per descobrir-la hem de prendre un carreró curt confrontat amb el de Sant Miquel que ens deixarà

LA PLACETA DELS OLLERS

BENET BURRIEL I MARTÍNEZ

malfactors que no saben què fer, i mentre el sol marca les hores amb l'ombra. En canvi, a les nits dels caps de setmana pot resultar un inconvenient per la gent que s'hi acumula, i no sempre amb bones intencions.

També és el punt de partida, des d'on després es decideix on aniran uns joves que han quedat per a eixir de marxa el divendres o el dissabte. Però a la plaça, i mentre esperen la resta de la colla, es fan un cigarret. Per la nit, i de vegades per la matinada, és l'espai d'un sector de gent que la societat pensa que no té cabuda en un altre indret. És el lloc ideal, la plaça. Allí ningú els demana comptes, i fins i tot poden prendre unes litrones de cervesa, i alguna cosa més.

Aquesta plaça és una sensació de contrast: a la vegada és un espai obert però també tancat, delimitat dins la ciutat i separat del centre, tranquil però a la vegada bulliciós els caps de setmana. En definitiva, un espai lliure des d'on et sents observat, individual però alhora ple de gent. També l'Hort de Sant Josep és una plaça pública però convertida alhora en parc infantil, en un passeig per a la gent gran o per als pares que passegen, amb els carrets, els bebés.

necessitats de la gent del barri: banquetes (una plaça sense bancs podríem dir que no és una plaça), arbres, i ara convertida també en un parc on també hi ha jocs infantils: gronxadors, tobogans, construccions... perquè els xiquets i les xiquetes puguin fer un ús diferent de la plaça.

Feu la prova. Si mireu un mapa o si veiem el nostre poble des del cel tenim una vista totalment diferent. Des de dalt ens sorprenen els espais més amples, i veiem com la plaça del l'Hort de Sant Josep, situada a un costat del centre del municipi, ens crida l'atenció per ser un dels llocs oberts més grans d'Alaquàs, amb una forma ovalada i simètrica i amb uns quants arbres al centre que encara els queda molt de temps per créixer. La plaça està també delimitada per xiprers, arbre associat des de fa molts segles a la mort o la meditació. No és aquest el cas perquè el joc continuï, la cridada dels xiquets i la conversa de la gent fa que tinga vida pròpia. L'Hort de Sant Josep és un parèntesi dins el formiguer, de vegades caòtic, dels carrers de la ciutat, i aquest concepte d'hort associat amb la tranquil·litat sí que hi té cabuda pels matins dels dies entre setmana.

Si poguérem dir que una plaça és més plaça que una altra pels bancs que té aquesta seria una plaça amb majúscules, perquè té sis bancs de fusta i cinquanta de formigó. Calculeu vosaltres quants culs caben asseguts si preneu una mitjana de cinc culs per banc. Els colors que hi predominen no són precisament la tonalitat de verds (no fa referència al nom de l'hort) sinó que el que més predomina és el groc clar de la terra i les pedretes, que no està fora de to amb els bancs que envolten la plaça. Si alcem la vista, les finques segueixen tonalitats rogenques tirant a marrons, que tampoc no desentonen amb la plaça, situada al costat del col·legi Mare de Déu de l'Olivar, o el col·legi situat al costat de la plaça, com ho preferiu.

També dues plaques de l'ordenança municipal de protecció del medi ambient informen que està prohibit que els gossos facen les seues necessitats a un lloc públic. Espere que els amos tinguen més consciència que els animals, perquè si hi ha moltes persones que es deixen caure per l'Hort de Sant Josep durant un dia entre setmana, imagineu-vos els caps de setmana.

El que sí que poden observar, sobretot la gent que té el privilegi de viure o que la seua finestra mire a la plaça, és com canvia al llarg del dia. Segur que pels matins, a primera hora, la plaça resta lliure i tranquil·la. Però quan el sol es deixa veure segur que la gent no desaprofita l'ocasió, per exemple quan torna a pels xiquets que ixen de l'escola, perquè una aturada a la plaça sempre va bé, sobretot per fer una migdiada curta, veritat?

Els caps de setmana podem trobar també xiquetes amb bicis i vicis,

tes o zones. Els menuts, a l'Hort de Sant Josep, tenen gronxadors de tot tipus, tobogans, laberints... juguen lliures sense témer que cap cotxe els puga molestar. I la gent gran gaudeix del sol (que aporta substàncies antidepressives al cos humà i calci a les dents) asseguts i xerrant als bancs. Els joves, en canvi, que ja no tenen edat per a jugar ni per estar una hora asseguts, fan de tot un poc: juguen, fan bromes i parlen mentre fumen i escolten música asseguts a les motos o drets com si esperaren alguna cosa o alguna persona.

Confesse que, tot i haver nascut a Alaquàs i viure des de fa un bon grapat d'anys, mai havia estat a la plaça de l'Hort de Sant Josep. I utilitze el verb estar com a sinònim de gaudir d'un espai públic i obert. Però la sensació que em produeix asseguda a un banc de fusta (pots triar entre formigó i fusta i des de qualsevol punt de la plaça) és de llibertat, alhora que també et sents observada per centenars de finestres que et fan perdre, un poquet, aquesta llibertat.

També he de dir que, després d'haver buscat el perquè del nom de la plaça encara ignore la història. ¿La coneixeu vosaltres? Doncs ara us contaré el poquet que sé, perquè segur que si ens remuntem en els anys abans del segle XX, aquesta història comença d'una altra manera.

L'Hort de Sant Josep, i això encara ho recordaran les persones grans del poble, va ser un hort de tarongers fins els anys 50, més o menys. ¿Des de quan estaven plantats els tarongers? La veritat que ho desconec. Després, els tarongers van ser arrencats i, al mateix lloc, van fer un viver de roses, propietat de Francisco Ferrer Martí. Des del 1994 els viviers es van convertir en un solar que donaria lloc al que és la plaça. El nom de l'Hort de Sant Josep es va mantindre i fa referència a l'hort de tarongers.

També he buscat però sense èxit, si Sant Josep (recordeu que era fuster i no llaurador) tenia un hort. Suppose que el tindria per autoabastir-se, en aquella època tothom tenia un hort familiar, del qual Josep alimentava la seua dona, Maria, i el seu esperat fill Jesús. Potser aquesta plaça porta el nom de Sant Josep perquè fa referència a un hortet familiar, menudet, però que si es converteix en plaça ja no resulta tant xicotet. ¿O potser el nom només fa referència a la dita antiga que diu: anar a l'hort o endur-se algú a l'hort, i allò del nom del sant és només per donar-li una imatge més sagrada a la cosa? No ho sabrem mai, però si fora així, en aquest cas, canviaria la concepció del nom. Cap la possibilitat que Sant Josep siga el nom d'una partida d'Alaquàs, perquè abans quasi totes les partides tenien nom de sant.

La plaça de l'Hort de Sant Josep també ha evolucionat com a tal. Primer un solar, després una plaça que ha anat acomodant-se a les

¿Us havíeu plantejat mai que una plaça d'un poble és un dels

llocs més públics d'una ciutat? Una plaça és el lloc, l'ideal de poble, que reivindica el pedagog i psicòleg italià Francesco Tonucci en el llibre *La ciutat dels xiquets*. Seguint les idees de Tonucci alguns pobles de la comarca de l'Horta Sud tenen una nova forma d'entendre la ciutat: amb més zones verdes, amb més espais amplis on els xiquets puguen jugar lliurement sense la vigilància constant de les persones majors.

En els últims decennis, i d'una manera totalment evident en els últims cinquanta anys, la ciutat, nascuda com a lloc de trobada i d'intercanvi, ha descobert el valor comercial de l'espai i ha alterat tots els conceptes d'equilibri, benestar i comunitat per a continuar només programes de profit, d'interés. En les grans ciutats els xiquets només podran anar al parc, a la plaça, acompanyats d'un adult, i per tant dins de l'horari dels adults. Qui acompanya el xiquet ha d'esperar-lo i mentre l'espera, el vigila; però sota la vigilància no es pot jugar. En la nova ciutat, el xiquet està indefens davant els grans edificis i els pocs espais que resten als carrers ocupats pels cotxes. Fins ara, i especialment en les últimes dècades, la ciutat s'ha pensat, projectat i avaluat tenint com a paràmetre el "ciudadà mitjà" que, en general, respon a les característiques d'adult, baró i treballador. D'aquesta manera, la ciutat ha prescindit de tots els ciutadans no adults, no barons i no treballadors.

La proposta de Tonucci és que se substituïska el "ciudadà mitjà" pel xiquet. L'objectiu principal que proposa aquest pedagog és que els xiquets i les xiquetes puguen novament eixir sols de casa, que no estiguen condemnats a estar durant les vesprades davant la televisió, l'ordinador o en activitats extraescolars que els mantenen allunyats dels carrers, que no hagen de córrer d'una escola a una altra, que puguen novament buscar-se un amic i, jugant junts, descobrir coses. Açò significa tornar als xiquets la possibilitat de jugar, d'adquirir l'experiència necessària, de la sociabilització espontània, de viure experiències autònomes. La ciutat dels xiquets vol dir calmar el trànsit, ampliar l'espai per als vianants, tornar el carrer a la gent, entre altres moltes mesures per a fer la ciutat més segura i més habitable. Allò que es proposa per als xiquets també val per a tots els ciutadans, per als ancians, per als discapacitats.

Les places, i aquesta en particular, són un espai públic, democràtic, destinat i pensat, sobretot, per a xiquets i xiquetes i la gent gran, destinat a la barreja de la gent i no a la separació per seccions o distric-

PLAÇA DE L'HORT DE SANT JOSEP

MARIA GUASP MARTINEZ

efectius, tant entre els pobles dels Estats Membres com entre els dels territoris situats sota la seua jurisdicció".

L'article primer és la base a partir de la qual es deriven essencialment tots els altres. Diu així: "Tots els éssers humans naixen lliures i iguals en dignitat i en drets i, dotats com estan de raó i consciència, deuen comportar-se fraternalment els uns amb els altres". D'aquest article cal destacar quatre paraules: llibertat, igualtat, dignitat i drets. La resta d'articles són aplicacions diverses d'aquests significats, creant així un arbre de branques entrecreuades que són els drets de l'individu respecte de la comunitat. Alhora, cal no oblidar el caràcter universal, tret que atorga a aquesta declaració la condició de ser la primera que a tot arreu proclama els ideals de la vida moderna. Entre aquests, cal destacar la igualtat de tots els humans per damunt de qualsevol condició, la presumpció d'innocència, l'abolició de l'esclavitud i de la tortura, la igualtat davant la llei, la seguretat personal, la llibertat de pensament i de paraula, la possibilitat a moure's creuant fronteres lliurement, la llibertat de pensament, consciència i religió, el treball digne, l'accés a l'educació, etc.

Certament, aquest compendi de lleis ha significat un canvi substancial en la consideració essencial de l'ésser humà com a individu amb drets. Només cal mirar dos o tres segles enrere per veure com s'ha avançat. Tanmateix, fa pocs anys se celebrà el cinquanté aniversari de la Declaració, i una de les opinions més generalitzades dels que lluiten activament per aquests Drets era que no estàvem per a celebracions. Com s'ha apuntat, encara queda molt de treball per fer, queden molts fronts oberts, i a més llocs dels que ens pensem encara es violen sistemàticament els Drets Humans. Entre altres raons, cal tenir en compte que hi ha molts països que tenen sistemes de vida i de pensament, organitzacions socials i familiars, etc., que són molt divergents de l'ètica occidental que inspirà aquesta Declaració, i per aquest motiu l'aplicació dels Drets Humans és molt minsa als nostres ulls. I no és necessari anar a països subdesenvolupats a cercar aquestes divergències: hi ha països ben a prop del nostre on encara presenciem esgarriants execucions sumàries, violacions sistemàtiques de dones, abusos de poder, etc. i qui es vulga atrevir a furgar en la ferida no li cal ni eixir a l'estranger.

No m'agradaria acabar amb un regust agre per al nostre ego. Només cal que tinguem tots ben clar que no ens podem quedar en l'autocomplaença de creure que tot va bé. Perquè abans que d'ací o d'allà, som ciutadans del món. I amb mig segle de Drets Humans no hem tingut prou per endreçar l'eix del nostre planeta. Qui sap si en celebrar el centenari de la Declaració hi som tots per a bufar i apagar els ciris. Tant de bo fóra així, i a la nostra plaça hi posaren un monument.

silenci la impossibilitat d'exigir per als seus els Drets Humans. Justament, aquests drets es feren per a protegir el seu somriure. Per veure d'on nasqué la voluntat de protegir qualsevol somriure humà, cal que recordem ara el context que generà aquesta Declaració Universal.

Des de finals del segle XIX fins a la meitat del segle XX el planeta ha viscut un període fèrtil en guerres. De guerres n'ha hagut sempre al llarg de la història, açò no té res de sorprenent. El que canvia, a finals del període que hem assenyalat, és la impressió, el regust, les conseqüències morals (o com es vulga anomenar) que aquestes guerres deixaren en la societat occidental, una societat que ja es considerava moderna. El darrer i més important desencadenant de tot aquest socavall moral fou la terrible expansió del III Reich, dirigida amb una política feixista i genocida per Hitler, i que posà en peu de guerra a tota la societat mundial moderna de diversos continents. Acabada la II Guerra Mundial, la cultura occidental, industrial i burgesa, va poder imposar una nova conjuntura que preservara els seus valors i interessos. En aquest sentit, els vencedors de la guerra intentaren establir un cert concert internacional que ultrapassara els interessos particulars de nacions concretes en benefici del col·lectiu mundial. Amb aquesta intenció, crearen organitzacions, tribunals, parlaments, declaracions, lleis, documents, exèrcits, etc. i que, a més, tingueren jurisprudència (vull dir, valor i poder) en tot el món i pogueren actuar en conseqüència.

Fruit de tota aquesta nova voluntat internacionalitzadora (d'uns quants, tot siga dit) és la Declaració Universal dels Drets Humans, aprovada el 10 de desembre de 1948 per l'Assemblea General de les Nacions Unides, i que tenia la clara intenció de fixar uns mínims a partir dels quals avançar cap a una societat en la qual l'individu poguera créixer lliurement i no estiguera sotmés irremeiablement a les arbitrietats del poder. Després d'aquest acord, l'Assemblea demanà a tot els països membres de l'organització que publicaren el text de la Declaració, i disposaren per a que fóra "distribuït, exposat, llegit i comentat en les escoles i en altres centres d'ensenyament, sense cap distinció fundada en la condició política dels països o dels territoris".

Aquesta Declaració és un compendi de trenta articles, encapçalats per un preàmbul i una proclamació inicial de l'Assemblea General, que crea la Declaració Universal dels Drets Humans com "ideal comú pel qual tots els pobles i les nacions deuen esforçar-se, a fi que tant els individus com les institucions, inspirant-se constantment en ella, promoguen, mitjançant l'ensenyament i l'educació, el respecte a aquests drets i llibertats, i asseguruen, per mesures progressives de caràcter nacional i internacional, el seu reconeixement i aplicació universals i

La plaça dels Drets Humans és una petita plaça situada a una de les noves ampliacions del nostre poble. Concretament, la podem trobar a esquenes dels darrers edificis habitats a la carretera de Torrent, a mà esquerra, molt a prop del nou complex multifutbolístic del Terç. És una plaça que, si encara és desconeguda per a molts habitants, es deu a què no té encara gaire història; de fet, és una plaça de construcció recent, que deu la seua aparició a l'edificació i urbanització dels únics espais que quedaven erms entre les darreres cases de la zona del Terç i l'Albereda Sud. Allí han aparegut noves cases, nous carrers i també noves places, com la dels Drets Humans.

Aparentment, el visitant la pot entendre com un pati interior entre edificis, que de tan alts com són li trauen els raigs de sol de migdia en avant. Amb molt de sol o amb poc, i amb uns arbres que encara no fan ombra, els veïns tenen un lloc ben agradable per a compartir hores mortes que recobren vida, i els xiquets tenen un espai ample on jugar, amb no massa terra per embrutar-se, això sí. I les nits d'estiu, els més llestos aprofiten per a traure unes cadires i petar-hi la xarrada, i com que estan als afores del poble disfruten, si tenen sort, d'alguns brins frescs de Llevant que venen perduts entre camps de tarongers i el poliesportiu de Picanya. Fins que el dia següent el sol de justícia esclate les pedres i, si pot, el formigó d'aquella plaça i el convertisca en terra, on infants i gossos es disputen un espai per exercir les seues necessitats: jugar, els primers; alimentar les mosques, els segons.

A banda d'aquesta lluita, els veïns de la zona tenen una altra lluita interna a l'hora de decidir on anar a prendre la fresca. Per raons diverses que no venen al cas, els habitants d'aquella part de poble gaudeixen de la possibilitat de passar les hores de lleure a diversos llocs, uns ben a prop dels altres. Així, ben a prop de la plaça dels Drets Humans hi ha el parc de la Sequieta, i encara més a prop hi ha l'Albereda Sud. Ambdós són autèntics competidors de nivell, que involuntàriament deixen en un desavantatge qualitatiu a la nostra plaça. De la vida que tinga aquesta plaça, són els veïns els que tenen l'última paraula.

Però lluny de problemes banals de la vida moderna, que per aquelles coses de la vida moderna deixen de ser banals, aquesta plaça és especialment atractiu pel nom que la governa, pel nom que a algú se li acudí d'anomenar, per un nom que té tan de simbolisme que no cap en aquella plaça. Un nom que mereix un monument. Un monument que podria reflectir il·lusió i dolor. Dolor d'unes forçades llàgrimes. Llàgrimes vessades per alguns ulls anònims. Anònims que han patit en

PLAÇA DELS DRETS HUMANS

VICENT FERRER MIRALLES

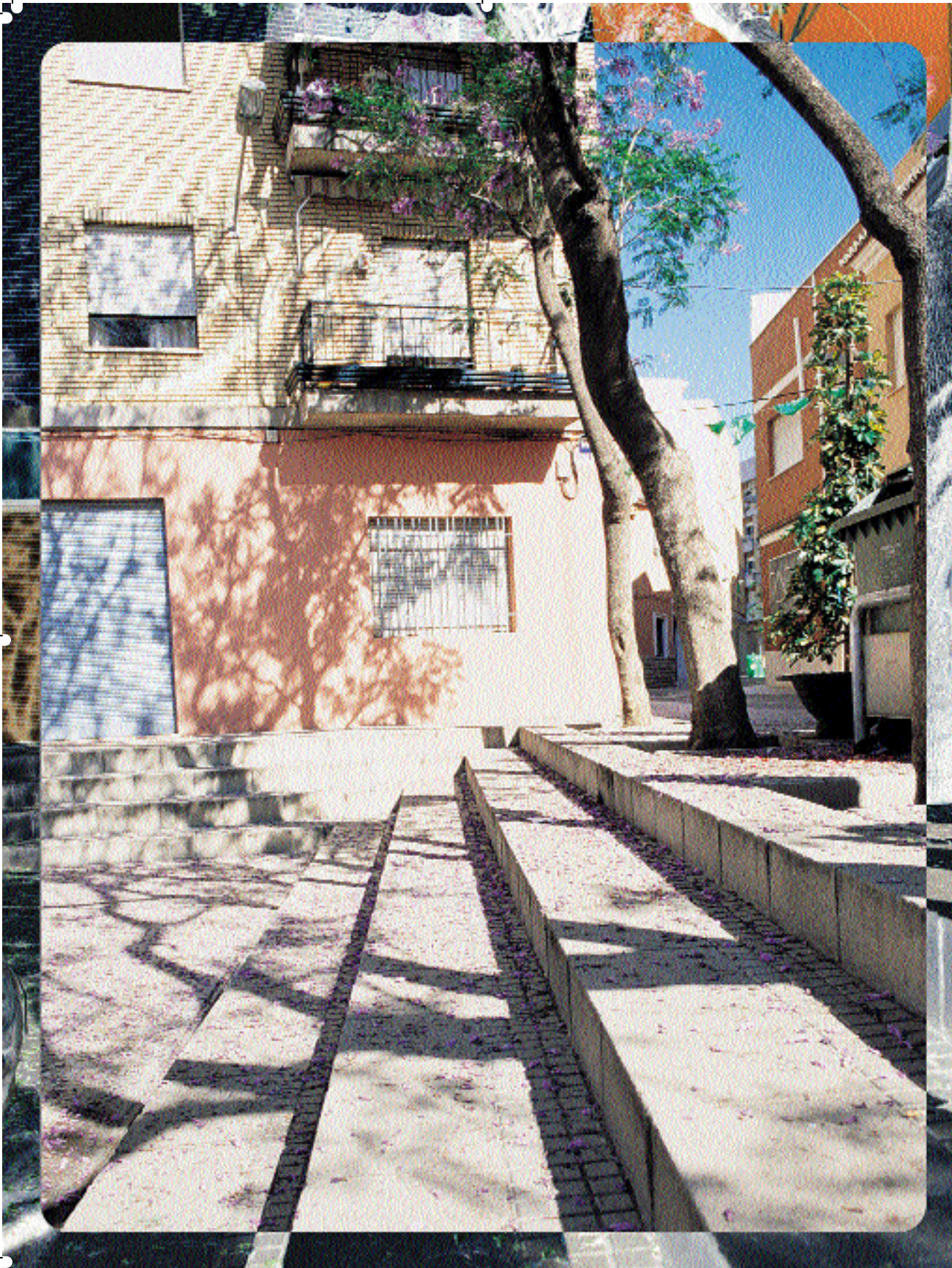
s'estava fent. Al nostre poble tenim la placeta de Sant Roc i, també, el carrer de Sant Roc, que és paral·lel a Sant Isidre. A Burjassot es fan les festes a Sant Roc, d'on és patró. I això són només uns exemples.

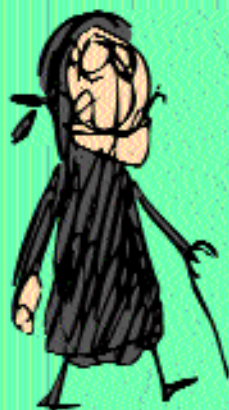
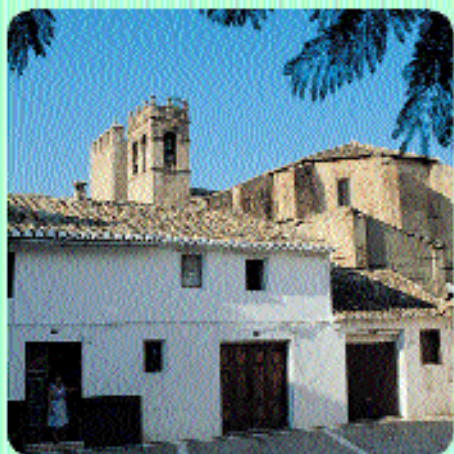
Els atributs amb els quals normalment és representat Sant Roc és anant acompanyat d'un gos i vestint els atributs de pelegrí. Porta en una mà un bastó de pelegrí de gran llargària, que servia tant de suport per caminar com d'instrument de defensa personal. Porta, també, una carabassa per portar líquid i apagar la se, de les que s'han utilitzat durant anys, prèviament buidades de la polpa, abans de l'aparició de la cantimplora. A més, usa una alforja penjada en bandolera, una gran capa per a protegir-se de les inclemències del temps i un barret per a protegir-se el cap. És normal, també, vore'l ensenyant la cuixa, com si fóra una autoestopista descarada, per mostrar una llaga com a símbol de la malaltia. És així d'insinuatiu com està representat a Alaquàs a la fornícula que hi ha en la primera casa del carrer Sant Roc que dona a la plaça del Santíssim. Acosteu-vos a vore-ho.

Tornant a la placeta, he pensat en Sagunt. Allí estan pegant-se gal·tades -dialèctica i judicialment parlant- per un teatre romà que sense rehabilitar era incòmode i rehabilitat continua siguent-ho. La raó és molt senzilla: seure sobre una pedra sempre ha sigut una incomoditat, ací i a Roma. Nosaltres no tenim teatre, ni romà ni valencià ni res, però tenim una placeta amb esglaons que amb uns coixinets -amb publicitat Terra Mítica, per què no?- ens permetrien gaudir d'algun concertet de cambra a les nits d'estiu -i quan dic nit, vull dir nit, no matinada!- sense molestar massa al veïnat i sense que motocicletes o cotxes molesten els oients. A més, possiblement no caldrien micròfons, ni altaveus, ni entaulat. Teniu una idea millor per a un espai antic que es pot reutilitzar? Bé, també podria ser piscina quan diluvia o per plantar arròs, però això no val!

Gran Enciclopèdia Catalana. Barcelona, Fundació Enciclopèdia Catalana, 1980-1989 (2^a ed)
La Mare de Déu d'Agost, Sant Roc i Sant Gos. Gustau Navarro i Barba. Barcelona, 1994
<http://vilaweb.com/AREES/biblioteca/gustau/index.html> [consultat el 20/03/01].

l'ampla difusió de la seua devoció en l'esmentat territori.

Segons edicions posteriors i augmentades de la Llegendà Àurea, ja que aquesta és contemporània de Roc, aquest era d'una família noble que, com molts altres sants, ja de menut va demostrar la seua bondat i pietat, i en morir els seus pares, vené el seu patrimoni, repartí els diners entre els pobres i renuncià al títol i a les rendes de noble en favor d'un oncle seu. Després, prengué l'hàbit de pelegrí i se n'anà cap a Itàlia.

En aquella època, estem parlant del segle XIV, la pesta castigava periòdicament les ciutats europees. No es tractava d'una malaltia concreta -la ciència no era tan avançada com per a definir-ho- però es denominaren així les grans epidèmies generadores de grans mortalitats a Europa, principalment durant els períodes medieval i modern. Fou un problema social i mèdic considerable, que generava por, tancava ciutats, i es pretenia resoldre amb remeis més basats en la ignorància i la superstició que en la ciència, que en aquells moments a occident estava en bolquers mentre al món àrab era molt més avançada. En el viatge cap a Itàlia, Roc aconseguia curar els malalts fent-los el senyal de la creu, però, malgrat el seu poder sanatori, va contraure finalment la malaltia i es retirà a una cova per evitar difondre-la. El fet miraculós que es produí fou l'aparició d'un gos que cada dia li portava pa i aigua, i li llepava les llagues fins que Roc es recuperà.

Sant Roc va morir el 1327 després de ser detingut i empresonat a Montpeller on, segons uns, havia sigut confós amb un espia, i, segons altres, havia sigut detingut per a evitar que reclamara les terres i els béns que havia cedit al seu oncle. Del que n'hi ha una única versió és de la nota que va aparèixer al costat del seu cadàver on es deia que qualsevol persona en perill de ser afectada per la pesta es podia encomanar a Roc per guarir-se, o, també, per evitar el contagi.

Al cap d'uns anys fou portat en processó per les terres d'Itàlia, que en aquell moment eren castigades per la pesta i les seues restes foren soterrades a Venècia. La intervenció de les restes de Roc sobre la pesta fou qualificada de miraculosa i va provocar que la seua devoció s'estengués per tota Itàlia i també per la Corona d'Aragó. L'any 1414 fou canonitzat al Concili de Constança.

Evidentment, donada la situació, recórrer a la devoció a Sant Roc era un remei religiosament correcte i d'ahí l'interés a tindre relíquies d'ell o a fer-li altres honors. A València ciutat, per exemple, es varen crear una capella i una confraria dedicades a ell l'any 1490 per voluntat dels religiosos carmelitans del Convent del Carme. A Barcelona, segons el Dietari del Antich Consell Barceloní, el 8 d'agost de 1584 Aleixandre Bernich féu donació del cap de Sant Roc a la ciutat de Barcelona, que va determinar incloure'l en l'escultura del sant que

La placeta de Sant Roc és com un espai d'alliberament per a l'irregular carrer València. És com agafar aire, urbanísticament parlant, per a continuar la passejada agradable que permet un carrer tranquil i preparat per al vianant. Una espècie d'annex del carrer València on hi desemboca el carrer de Sant Isidre, un carrer estret i familiar on encara podem olorar el pollastre en salsa a l'hora de dinar o l'olor de producte de neteja a primera hora del matí.

Es tracta d'una plaça menuda, com de joguet, un metre i mig, aproximadament, més avall que el carrer València i, d'entrada, dóna la impressió que els cotxes que, il·legalment, hi aparquen han baixat els esglaons per reposar-hi. És un conjunt de vivendes, de planta baixa i pis, trencat per una finca de tres pisos d'alt construïda en els anys, que voldríem superats, en els quals el negoci i els diners eren més importants que el trellat i l'elegància. Pel seu tamany, de proporcions humanes i acollidores, junt amb els seus arbres, que sempre fan més agradable qualsevol espai urbà, convida a la convivència dels adults i els jocs dels menuts -sobretot quan fa bon oratge-, abans, quan hi havia terra, per empolsegar-se, i ara esglaons amunt, rampa avall i "compte que cauràs!".

Però eixe espai es converteix en preocupació quan, acabat el bon oratge de l'estiu, arriben les tempestes de la tardor que amb la seua fúria poden inundar els carrers en general i les zones baixes en particular, amb el conseqüent dany a vivendes i baixos. De fet, la urbanització de la plaça ha tingut en compte açò i, de la mateixa manera que les entrades a cases i baixos no s'han fet arran de terra, sinó sobre un esglaó més o menys alt, existeix un desnivell en sentit contrari a les cases per a afavorir l'evacuació d'aigües pels albellons existents. Albellons que, tot i que el seu tamany és gran i el nombre elevat, en alguna ocasió han sigut insuficients quan la tempesta ha esdevingut diluvi.

Pel que fa al protagonista nominal de la plaça, diuen de Sant Roc que fou un personatge de vida llegendària. Com tots els sants que es fan i es desfan des de la nit dels temps. Segons consta, va nèixer als voltants de l'any 1295 a Montpeller, una ciutat que, a principis del segle XII, és a dir en 1208, ja havia vist nèixer el primer rei cristià valencià: Jaume I, dit el Conqueridor. En el moment de nèixer Roc, era senyor de la vila Jaume II, fill de Jaume I i rei de Mallorca i del Rosselló, a banda del Llenguadoc. El fet del seu naixement dins l'àmbit de la Corona d'Aragó explicaria posteriorment, entre altres raons,

LA PLAÇA DE SANT ROC

CONXA FERRER I SIMÓ

Això els fa riure. El jove pregunta amb decisió, i una bona dosi de rialla, si l'aigua de la séquia que passa per davant de sa casa i de la seua estimada ha tingut alguna cosa que veure en la seua relació. Qui sap. Doncs, altra vegada, sí i no. És cert que la séquia passa per les dues portes, però, a banda que l'aigua tinga poders màgics, ja fa temps que no en passa per la porta del jove: les séquies del Dijous i del Rollet estan inutilitzades, argumenta divertit el seu company.

Llavors, com es reguen els camps que queden, pregunta irònic. Altra resposta senzilla del major: Estan inservibles perquè no tenen què regar. Aleshores, fent un dibuix amb una branqueta a terra, li ho explica. Simplement, enlloc de partir l'aigua en el partidor de Gaspar Bono, es parteix més amunt, en el partidor situat al Centre de Salut, des d'on hi ha una gran canonada soterrada que segueix per l'Albereda cap a l'est, i es desvia pel carrer d'Antonio Machado fins arribar a la presa que hi ha al partidor situat prop de la porta del col·legi González Gallarza, des d'on pot travessar la carretera per arribar al camí del Dijous o regar les terres de Samarra. Fàcil.

El major té resposta per a tot. Almenys per tot allò relacionat amb la séquia. L'intercanvi d'informació ha finalitzat i per tant sols queda acomiadar-se fins a la propera reunió. El jove, una mica fotut, veu com s'allunya el cotxe; la teoria d'una séquia de l'amor li agradava. Ara comparteix el pesar del major. Ja res és com abans.

que les dues séquies comparteixen itinerari una a cada banda del camí. Això sí, a una més alta que l'altra.

Paguen i surten del local. Fora, el vent els acaricia la cara calenta. Van cap a la plaça del Rollet, al cotxe. Obrin la porta i deixen caure els llibres sobre els seients. Ara ja no els necessiten ni pel seu pes. A més, gràcies a les seues virtuts, l'esmorzar els ha llevat la por al fred. El major fa un senyal i s'adrecen al parc que hi ha contigu a la plaça i que s'anomena igual. Potser prefereix xerrar sobre la terra que sobre l'asfalt. Creuen un camp d'esport obert on mitja dotzena d'adolescents juguen al bàsquet tan concentrats que quasi els envesteixen. Arribats al parc, el major, mentre observa la font, recorda els camps llaurats amb conreu de regadiu, el color de les bledes, de les tomates, l'olor de la terra mullada, els jornals que s'han fet gràcies a l'aigua abundant... ara tot resta amagat sota el formigó. On abans hi havia homes i dones treballant ara hi ha xiquets i xiquetes jugant en unes instal·lacions especials inimaginables fa una desena d'anys. La plaça, el parc, fins i tot el gran aparcament de cotxes no el disgusta, més aviat al contrari, creu que són bonics, tot i que el preu de la modernitat li sembla excessiu.

Pren la paraula el jove. Demana xifres, dades carents d'emoció, sense respecte pel que representen. I les obté: el major les coneix de primera mà perquè ha viscut el procés. Durant els anys 50, la séquia d'Alaquàs regava aproximadament 1000 fanecades, de les quals 190 pertanyien al Rollet. L'horta va aguantar fins als anys setanta, moment en què no va poder competir amb l'increment demogràfic i la consegüent i irreversible expansió urbanística. A partir d'eixe moment va minvar fins assolir l'any 2001 la xifra de 350 fanecades totals, de les quals el Rollet conserva unes 50.

Si bé ho mires, diu en veu baixa, la partida ha tingut un bon final. Em fa la impressió que la gent que s'hi guanyava la vida entendria el canvi. I ho diu de tot cor, perquè des que té memòria ha conegut la zona, per a bé i per a mal, amb infinitat d'usos. Hi ha pocs espais tan versàtils com el Rollet, que ha estat emprat de les maneres més diverses: des d'horta, a solar on llençar enderrocs, mingitori per a gossos, fins a arribar a ser albereda, parc infantil, aparcament de cotxes i edificis, molts edificis.

Les mans a les butxaques, el jove s'adona que el seu company se sent molest. De vegades la veritat dol. Entre conversar de peu i sentats opten per seure a un dels bancs farcits de signatures i escrits. Hi ha per a tots els gustos, del bo i del dolent. Hi ha el clàssic "X estima Y" i de nous, curioses signatures amb forma de dibuix que semblen marques de territori. Això sí, totes escrites amb rotulador inesborrable, com la passió de qui ho ha escrit.

seir el privilegi de Roll Reial o Roll de Gràcia, ha estat un roll amb la facultat de no guardar tandes ni torns de regatge, ja que el forat que travessava la pedra del roll romania sempre obert. Per tant, podia regar tots els dies que el cabal de l'aigua excedira del forat col·locat al lateral de la séquia mare d'Alaquàs. Fins fa poc, va ser el paradís dels llauradors.

Han girat a la dreta, al carrer de la Santa Creu, arribant al cantó; en aquest punt s'hi troba l'edifici que abans va ser l'església de la Santíssima Creu, que ara està situada uns metres més avall, en una nova seu. Són al lloc ideal per posar en comú i fixar els seus coneixements perquè han arribat a les llengües de la Creu Blanca, el lloc on la séquia del Dijous, que pren aquest nom perquè era el dia que portava aigua, es divideix en dos braços que rebran la mateixa quantitat d'aigua: El braç esquerrà o de Samarra, que rega la partida que li dóna nom, i el braç de la dreta, que travessa el camí de València per a regar les terres situades al Camí de les Alqueries.

El jove aixeca els muscles. Doncs ja està, pensa, ara s'uneixen les dues séquies i més aigua. Problema resolt: s'ha acabat la séquia del Rollet. Sí i no, contesta el major qui sembla saber-ho tot. Torna a desplegar els mapes pacientment, decidit a il·lustrar a l'impacient jove que ja l'ha convidat dues vegades a café. Com no fa oratge per refusar aquestes invitacions, entren a un dels bars de la zona, el café esdevé un entrepà, vi, cacauet i olives, acompanyat d'un rebentat que clausura l'àpat. L'esmorzar els ha canviat l'humor, aparten els gots i plats deixant un tros de mantell de paper blanc on el vell dibuixa el recorregut que han fet i el que encara els queda.

Retornant al partidori de Gaspar Bono, indica la prolongació de la séquia de Benàger cap al sud, canviant de nom pel de séquia del Dijous. Davant del Castell, on ara hi ha una farmàcia, hi havia un molí per al forment. En aquest molí l'aigua és tornava a partir, deixant un terç per a la séquia del Terç, que rega un percentatge de la part sud del terme, i dos terços per a la del Dijous, que regava les terres del Camí Fondo, hui conegut com l'avinguda de Miguel Hernández, on viu el jove, i completament urbanitzat, sota la qual discorre fins al partidori de la Creu Blanca.

I, per a què dues séquies tan pròximes entre sí? Pregunta tossut el jove amb la boca plena. La resposta és senzilla: la séquia del Rollet està més alta que la del Dijous per regar la partida de l'Alteró, actual barri de Socusa, i la partida de l'Alter, actual barri de l'Ave Maria i carrers pròxims. Com el nom de les partides indica, Alteró i Alter, tenen una major altura i no podien rebre l'aigua de la séquia del Dijous. Resulta sorprenent comprovar, una vegada passat el carrer de la Caixa d'Estalvis, on viu la núvia del jove, i agafar el camí del Dijous,

La metamorfosi de l'horta.

Un home jove espera a la plaça del Rollet. Recolzat a una taula de l'albereda s'ajusta l'abric i es frega les mans amb passió: és gener i ja van uns quants dies de vent fort i gelat, un simpàtic gregal siberià que el fa ballar com si fóra el Fred Astaire. Des de l'improvisat mirador, veu com una furgoneta entra al carrer d'Antonio Machado per prendre la direcció a la plaça. Troba aparcament amb facilitat prop del jove, al qual reconeix de seguida amb una salutació. L'home que ha arribat és major, amb ulleres i el monyo blanc, baixa del cotxe amb un parell de llibres i de mapes sota el braç, ben agafats perquè no se li envolten i per no envolar-se ell.

Es donen la mà i comencen a parlar. Dubten si anar a prendre alguna cosa calenta però quan se n'adonen ja són al mig de l'Albereda Nord, caminant en direcció al Centre de Salut a trobar la séquia de Benàger, l'inici de les seues cavil·lacions, amb la intenció d'aclarir perquè la plaça del Rollet té aquest nom tan peculiar.

Entre els comentaris, afirmen que el nom de Rollet prové de roll, una unitat volumètrica de reg equivalent en algunes comarques a la fila, que no és altra cosa que la unitat volumètrica de reg equivalent a la quantitat que ix per un orifici o espai entre dos partidors d'una séquia. Llavors, en principi, la nostra benvolguda plaça del Rollet pren el nom de la séquia homònima, hipòtesi que volen confirmar. Parlen d'aquest tema mentre arriben a l'actual partidor de les aigües de Benàger, situat a pocs metres del Centre, entre el carrer de Santa Cecília i l'Albereda. Amb l'ajuda dels mapes, decideixen seguir el traçat de la séquia fins a l'antic partidor, situat al carrer del Beat Gaspar Bono.

A l'interior de la ciutat, emparats per l'abric de les cases, el gregal se sent menys. Despleguen els plànols i els tornen a doblar perquè ja no tenen cap dubte: la séquia del Rollet discorre soterrada pel carrer de Sant Joan de Ribera fins arribar, més o menys recta, fins al carrer de la Santa Creu, on es divideix en dos ramals. Des que hem eixit del partidor, aquest tram de la séquia és invisible per la urbanització total de la zona. Costa treball imaginar com seria abans de la construcció del barri de Socusa, però el major està ben documentat i respon els dubtes del jove. Efectivament, el carrer que travessen i tots els voltants estaven ocupats per una horta de gran valor sense restriccions de reg, és a dir, mentre la séquia de Benàger portara aigua, la partida de l'Alteró sempre estaria regada. El Rollet d'Alaquàs, sense pos-

LA PLAÇA DEL ROLLET

BENET BURRIEL I MARTÍNEZ

- Sí que en fem, sí! Exclamà una mica ofès per haver qüestionat l'onzé manament diví. Li estic contant al "xicuelo" com era la plaça abans, perquè ha de fer no sé què i ha vingut a fer-hi fotos. Ara era jo el que estava ofès: què volia dir aquell "nosequè". No pretenia fer ciència, però era un reportatge amb imatges fidedignes. Era de bades entrar en explicacions inútils. No em faria cas, n'estava segur. Poc li importaven petiteses com la meua, jo era com un rebrot al costat de l'arbre. I ells, lliures de feixugues cavil·lacions continuaven la conversa. L'home que seia al meu costat digué confiadament:

- Ara em farà una foto. Li he contat moltes coses. Mira, li he contat que tu no tenies ni sabates per a jugar, i per això sempre feies de porter, i jo et ficava més gols que ningú.

L'home començà a riure feliçment, fet que em féu entendre que l'afirmació era mentida, mentre mostrava la lluentor de la seua dentadura. Ràpidament afegí.

- I li has contat quan tiraves els gossos a la séquia?

- Xiquet, em digué, no cregues a aquest home, que és un embuster. Tu fes-me cas a mi. I el que t'he contat és veritat. Escriu-ho com t'ho he contat, eh?

- Però si jo només vaig a ficar les fotos al reportatge, contestí adonant-me que era una llàstima perdre tota aquella font de saviesa.

- Doncs... vinga, digué mentre s'alçava, fes-nos una foto que hem d'anar a fer la partida. No vaig dubtar gens: traguí la meua Minolta, enquadrí, vaig perfilar les siluetes, apretí amb força el botó i l'obturador donà senyals de vida. Quan em vaig traure la càmera de davant la meua cara, ells ja feien mitja volta i sense dir adéu es dirigien al Casino. La llum del sol venia pel carrer Major i les seues siluetes relluïen amb la força de l'anonimat que exigeix la Història. L'estampa era magnífica, de concurs, i vaig fer altra foto. Un altre calfred em va recórrer el cos. Havia suat molt, durant aquella conversa en la qual poc havia dit jo. L'aire fresc de la vesprada em féu venir el fred. En replegar totes les meues coses vaig marxar, i en passar prop d'aquelles grans finestres del Casino els vaig veure amb altres homes, jugant alegrement. Potser altre dia em deixaria caure per ací a fer fotos i escoltar alguna història.

- Vosté també ho féu alguna vegada? Li preguntí encuriósit.

- Cagonlou! Respongué amb el semblant enfadat. És clar que sí: dos carros que tenia, i quan mon tio estrenà les seues cavalleries. I perquè els pantalons nous no els vaig contar, que si no... Es notà que li havia tocat la fibra. Però no s'havia acabat d'enfadar; com aquell que et pega un calvot de bona fe.

Per un moment vaig intentar imaginar com seria aquest home de ben jove. Però qualsevol representació que em feia em semblava prou desencertada del que deuria ser en realitat. Fins i tot mirant-lo, em costava: els traços de la seua pell, de les seues arrugues havien esborrat les galtes llises i clares d'un infant. Els seus ulls s'havien amagat sota grosses celles, com si ja tingueren poc per veure. De jove segur que els tenia grans i brillants, i agafaven vida conforme arribava al bellmig de la seua vida; i, a poc a poc, havien tornat cap allà on havien eixit, cansats de veure tantes penúries i tantes alegries i eren ara més brillants que mai. Les mosques que ens voltaven, lluny de saber què és una vida com la d'aquell mestre, no li afectaven; li eren imperceptibles. Aquella calor havia portat mosques primerenques, com hauria dit ell. Vaig, doncs, recordar aquella font que rajava darrere nostre: seria la representació simbòlica de la séquia que per allí passava?

- I la font, què? Abans no estava, no?

- Calla, calla! Que no t'he dit que ací hi havia cases? Hi havia una casa ben a prop del Casino que era un forn, el forn de Pitxó, i al costat estava la casa de don Federico el practicant, que era el pare de Federico el practicant, que era més o menys de la meua quinta. Ah, però no les tiraren fa massa, no farà ni vint-i-cinc anys, mira què et dic! Encara tenia jo aquella aqueta que li déiem "Plorosa", i el meu net Pasqualet ja havia nascut, i ara ja és casat. Veges tu!

Certament, jo estava impressionat. No perquè no haguera pogut fer-me una idea a partir dels referents que ell em donava, que no vaig poder, sinó perquè el meu interlocutor es devia pensar que els dades que ell aportava eren suficients. Suppose que tant li feia que jo no coneguera el seu net, ni que no haguera anat al seu casament. Amb tot açò, se'm feia més certa una convicció: hauria de fer-li una foto. Aquest home brollava vida pels colzes.

- Que no fem partida, hui?

Un ensurt com aquest ens féu girar el cap als dos. Un home ens parlava per darrere. Era un home major, com el meu amic, però tenia una aparença més jove. Així i tot, portava una boina que li protegia de l'astre inclement i un gaiato que emprava amb destresa per a acompanyar les seues paraules. Ara, ens apuntava a tots dos amb aquella llança.

- Sí senyor, de roda de bicicleta. Abans amb la goma de les càmares fèiem de tot, després de reparar-la quinze o vint vegades, no com ara, que a la segona la tiren al fem. Quin desperdici! De xicotet, em digué amb cert to nostàlgic, ens fèiem tiradors i anàvem a aquest carrer, continuà mentre alçava el bastó i assenyalava el carrer actual de Miguel Hernández, que abans eren tot canyars i tiràvem pedrades als pardalets i als coloms. Si tenies sort i encertaves encara podies agafar-lo i endur-te'l per a dinar. Ojo! Que més d'un me n'he menjat jo.

Vaig intentar pensar en el gust que podia tindre un pardalet. I realment no em feia una idea. De fet, què és el que es menjaven d'aquella au? Perquè molla no hi ha massa? Aquests pensaments, sortits del més profund de la meua ignorància, em feren sentir com un cretí. Suppose que per aquells anys no tindrien massa on triar i a l'hora de l'àpat tota pedra fa paret. Com en tot.

Abstret havia quedat en els meus pensaments però l'home continuava al meu costat. S'havia callat per uns instants, per traure un mocador i eixugar-se el front. Aquell sol de justícia ens xuclava la sang, i tot i estar a finals d'abril pegava tan fort que badava les pedres. El seu descans em donà la possibilitat d'intervindre i no la vaig desaprofitar:

- I com era la plaça abans? Fou la meua espectacular intervenció. Fins i tot a mi em feia gràcia no poder posar-me a l'altura del meu interlocutor. Estava clar que amb preguntes com aquesta donava el mateix restar callat. Ell ja s'ho feia sol.

- Molt diferent era, molt diferent. I féu un silenci mentre tornava el seu mocador al fons de la butxaca. Per a que et faces una idea, continuà, la plaça no era plaça, sentencià.

- Què vol dir? Vaig dir, reconeixent que no m'havia fet cap idea possible del que deia.

- Que la plaça no era plaça perquè hi havia cases. I cases grans, de les antigues, com aquella de la impremta. Davant del castell, a l'esquerra, i fent cantó, estava el molí, que aprofitava l'aigua de la séquia de Benàger, encara que alguns li déiem la del Banyador perquè ací és on veníem a nadar. De fet, no nadàvem ací perquè el moliner, si ens veia, s'enfadava i se'n recordava ràpidament de la nostra família, i això no era plan. Pujàvem un poc més amunt, a la muntanyeta blava, per on està ara l'ambulatori, i allí ens banyàvem tranquils. Aquesta cruïlla, aquest cantó del castell era sense dubte el centre de la vida del poble, més encara quan feren el Casino. Per ací passava tot el poble, fins i tot els senyorets de la capital, que sempre es deixaven veure per ací. Era com vindre a fitxar. Si algú estrenava vestit o un carro nou havia de passar per ací per a estrenar-lo.

- Per què no em fas una foto a mi? Em digué. Era una veu greu, formada pel fred de les rosades, els crits a l'aqueta i que feia ús i abús del pes que li donava la tradició. Vaig traure l'ull de la mireta de la meua Minolta i vaig girar el cap per veure amb qui tenia el gust de parlar.

Tenia el sol just darrere seu i vaig haver de posar-me la mà al front amb un gest que no m'esqueia gens:

- Per què li n'hauria de fer? Vaig gosar respondre abans de veure realment al personatge que tenia davant. Certament, m'hauria d'haver callat: aquell home es mereixia un reportatge. Era vell i gran, amb la cara arrugada amb els solcs que havia anat fent al llarg de la seua vida. Tenia un somriure històric, amb poques dents a la boca i restes de tabac pels llavis, segurament dels darrer "caliquenyo".

- Jo sóc més vell que el castell. En sé més coses que el mateix amo. Segur que no sap que jo vaig ser engendrat allí dins.

- N'estic convençut. Però el que a mi m'interessa no és el castell sinó la plaça. Estic fent fotos de tota la plaça i al castell li n'he fet perquè està a la plaça. No és més que això.

- És molt més que això, xicon! El castell té l'ànima d'Alaquàs i tot el poble s'ha d'agenollar davant seu. Fixa't: tot el poble ha crescut al seu voltant, i aquesta plaça no és més que un homenatge. Conforme tenim ara la plaça sembla que el castell siga més jove, eh que sí?

Jo anava escoltant aquell home ben intrigat. Vaig haver d'assentir amb el cap perquè el seu esguard bé que ho demanava. L'home, a la seua, continuava parlant.

- Escolta. Mira que gran i que neta que tens la plaça. I com més gran i més neta, més alt és el castell. Torna-li, vaig pensar, aquest home segur que està més orgullós del castell que dels seus fills. Ell seguia: Abans el castell era del poble i jo i mon pare quasi entràvem de seguit, a tragar amb els excedents de la collita. Era com anar a regar: ho fèiem de seguit. Ara només podem fer-li fotos des de fora, que te pareix? I la plaça tampoc era així abans.

Un calfred em recorregué el cos en veure com aquell home seia al meu costat. M'havia pillat desprevingut i semblava que aprofitaria l'ocasió per contar-me fins i tot les seues batalletes de la Guerra Civil. Es posà el gaiato entre les cames, totalment recte, i a sobre posà les dues mans. Era un gaiato autèntic, protegit a la part inferior amb peça de cautxú lligada amb fil d'aram. El meu contertulià s'adonà que observava:

LA PLAÇA DE LA CONSTITUCIÓ

VICENT FERRER MIRALLES

faran que aquest siga el Segle d'Or de la nostra literatura.

Aquesta benaurança cultural i política durarà fins als segles XVII i XVIII, i culminarà, com ja sabem tots, el 25 d'Abril del 1707, quan es produeix la derrota de la batalla d'Almansa dins la guerra de Successió. En aquesta guerra, on els valencians ho vam perdre tot, van guanyar els partidaris de Felip de Borbó, que va decretar l'abolició els Furs, va annexionar el Regne de València al de Castella i ens va prohibir que parlàrem la nostra llengua. En definitiva, va destrossar segles i segles de la nostra història política i cultural com a poble. Però aquesta és la història d'un nom d'un carrer d'Alaquàs (25 d'Abril) i no d'una plaça, per tant no la contaré en aquestes pàgines.

¿Us agradaria que aquesta plaça també portara el nom de la plaça dels Enamorats? Perquè el 9 d'Octubre és el dia de Sant Donís, el dia dels enamorats valencians, el dia de la "mocadorà". I segur que més d'un parella d'adolescents, ignorant els ulls de les finestres que donen a la plaça, han estat confessant-se el seu amor, dient-se coses boniques i besant-se. Un aïllament tendre i magnífic d'una societat i d'un món, que fa i deixa fer, que no mira cap al present ni cap al passat, que va sense rumb.

Si viatgem cap a avant en temps m'agrada pensar que la plaça 9 d'Octubre és el testimoni sòlid i silenciós d'una societat millor, d'una societat més plural, lliure, respectuosa. I veig com en aquesta plaça els xiquets i les xiquetes de diferents races i llengües juguen feliços i sense prejudicis al parc infantil, i que comparteixen les mateixes il·lusions, temors, esperances i alegries. Sovint m'imagino un viatge que ens porta cap a la barreja de llengües i cultures del món, un país on no hi ha fronteres i que serveix de pont per a altres persones i països. I si em permeten Miquel Martí i Pol i Lluís Llach que els furte algun verset, per poder expressar millor els somnis de moltes persones, m'imagino una societat que desvetlle la remor de tots els temps i ens ensenye l'oblidat gest dels rebels, amb la força del cant, amb la ràbia del cos, amb el goig de l'amor. Un pont de mar blava per sentir-nos freqüent a freqüent, un pont que agermane pells i vides diferents.

Al centre de la plaça hi ha tres bancs de fusta plans que en realitat són tot un banc. També al mig, i dalt dels bancs, hi ha una estructura de ferro blanc, moderna, com la plaça: set columnes i unes reixes dalt, ¿potser per posar un emparat i fer ombra a l'estiu? Jo m'imagino que és el velam d'un vaixell i, per tant, cada vegada que entre a la plaça faig un viatge, ¿llarg o curt? Això que ho decidisca cadascú. Potser és un viatge com el d'Ulisses, sense fi. Però no importa, el que cal és viatjar! Cap a arrere o cap a avant.

Si viatgem cap a arrere en el temps, la proposta que vos oferisc és visitar el segle XIII, i així trobarem perquè aquesta plaça s'anomena 9 d'Octubre. Aquesta és la data de l'aniversari de l'entrada de les tropes del rei Jaume I a la ciutat de València. Això va ser l'any 1238. Abans però, el rei Jaume I de Catalunya i Aragó ja havia conquistat Borriana a l'any 1233.

Fem memòria perquè la Història ens fa ser i sentir-nos com som ara. Entre els anys 1229 i 1247 Jaume I va conquerir les illes Balears i València, tot acabant l'expansió peninsular de la corona d'Aragó, unió dinàstica d'Aragó i Catalunya, de tipus federal, dins la qual cada regne conservava la seua personalitat i autonomia. En el cas de València la conquesta va ser iniciativa aragonesa, perquè Aragó buscava tant una eixida al mar com un territori on implantar el feudalisme senyorial, en una època en què el feudalisme s'enfrontava amb la força creixent de la monarquia. Per poder arrodonir política antisenyorial, Jaume I va fer de les terres conquistades un regne distint als altres de la seua corona, i és en 1240 quan va donar a la ciutat lleis pròpies que devien entendre's a tot el país. Fins aleshores, els castells i les ciutats conquistades s'havien regit per furs catalans, aragonesos i castellans. El Codi de 1240 i els Furs posteriors (1261) convertiren la ciutat de València en un patrimoni de la burgesia comercial i menestral que va impulsar el creixement demogràfic i econòmic.

Els Furs que va donar el rei Jaume I a València són una recopilació de les lleis aprovades a les Corts del Regne de València. Van ser escrits primerament en llatí, però l'any 1266 són redactats en la nostra llengua. La conquesta de Jaume I, la política de confederacions, les lleis que va donar als valencians de l'època i el seguiment de la seua política posterior van fer de València un regne polític i cultural molt important. Als segles XII-XIII, mitjançant la creació de l'organisme de la Cancelleria Reial la llengua escrita s'unifica a Catalunya, Balears i València, i es crea, així, una llengua estàndard. Al segle XIV, la continuació de la política de confederacions fa que la confederació catalano-aragonesa s'expandidisca i s'enfortisca. Aquest fet fa que la cultura i la llengua es consoliden i nasquen els primers textos literaris. Al segle XV, escriptors com Ausiàs March, Jaume Roig o Joanot Martorell

"Cos Mortal"
Vicent A. Estellés

La plaça 9 d'Octubre té una forma quadrada, és menuda i amb un disseny modern. Les actes municipals la situen en l'any 90, i els mapes del poble indiquen que està oberta per dos carrers que tenen nom de poble: el carrer de Picanya i el carrer de Xirivella. Aquesta plaça té dues altures arran de terra: la més alta, amb un escaló que el diferencia, és d'un color verd, fet amb taulells verds, i la més baixa és de taulells de color groc. Quasi al centre, però a un costat, una tímida font passa desapercebuda. Només et dones compte de la seua existència si ressegueixes amb la mirada algun xiquet suat o alguna xiqueta assedegada que s'atura a fer un glopet després d'haver estat jugant a perseguir-se en el carrer. Les faroles són també modernes, com la plaça, i hi ha arbres xicotets a un costat, i a l'altre menys.

La plaça 9 d'Octubre té dues possibles vistes segons ens asseiem als bancs de fusta: una de cara a les finques, en sentit cap a la població de Picanya (cap al carrer que té el nom de Picanya, coincidència?) i l'altra, més interessant i relaxant, cap al carrer de Xirivella, on es troba el col·legi González Gallarza (Gonga, li diuen familiarment aquelles persones que tenen una vinculació directa). També, si mirem més enllà de l'escola encara podem veure un poc d'horta valenciana, de tarongers... aquesta horta valenciana que dóna nom a la nostra comarca i cada vegada en queda menys. Llàstima! ¿Potser quan ja no en quede li haurem de canviar el nom a la comarca perquè ja no tindrà cap sentit el que té?

Després de fer una visita rapidíssima per l'horta tornem a la plaça 9 d'Octubre, que és el que ens interessa en aquestes pàgines. A la plaça han posat, recentment, atraccions infantils que han convertit la plaça en un parc de jocs. Així els més menuts tenen gronxadors, figures en formes de vaixells, castells, ponts, túnels o tobogans... i tot allò que la imaginació done de sí. Per tant, la plaça ara és també un parc infantil, un reclam perquè els veïns i les veïnes, els xiquetes i les xiquetes isquen, passegen i juguen al carrer. Suppose que molt abans que estigueren aquestes atraccions tant atractives (i visca la redundància), abans que el terra estiguera enrajolat, els xiquets i les xiquetes del poble jugaven a pilota, a la corda, a boletes, a xurro va, als quatre cantons, al mocador, a pic i pala, a peus quiets, a trompes, al sambori, al tres en ratlla, a la mare carabassera..., potser d'això ja fa un bon grapat d'anys o de dècades, quan la plaça era un solar o un camp o un tros d'horta. Ara les maneres de jugar i les formes de divertir-se són diferents, ¿millors o pitjors? No, només diferents.

PLAÇA 9 D'OCTUBRE

MARIA GUASP MARTINEZ

AGRAÏMENTS:

*A **Elvira García**, pel seu impuls*

*A **Vicent García**, per l'assessorament tècnic*

*A **Ramon Tarín**, la memòria d'Alaquàs*

*A **Pepe Beta** de ca Pòlit, pels seus records*

*A **Pep Ferrer**, entusiasta del seu poble*

*A **Francisco Ferrer Martí**, per la seua amabilitat*

*A **Vicent** i a **Conxa**,
per recordar el passat tot creient en l'esdevenidor*

*A **Irene Martínez**, per facilitar el treball*

*A **Joan Crespo**, per estimar els arbres*

*A **Carles Barberà**, per l'assessorament informàtic*

*A **M. Júlia Martí**, per més consells*

*A **Pasqual Cervera**, per pacient*

Les places han constituït des de l'antiguitat, en les polis gregues, els espais públics per excel·lència de participació política i reunió dels ciutadans i ciutadanes. En etapes històriques més recents, les places dels pobles eren el lloc on generalment es concentraven els Ajuntaments i la resta d'institucions, el punt on celebrar festes, el lloc on reunir-se, conservant d'alguna manera la idea, permanent en qualsevol època, d'espai públic de participació.

A Alaquàs, dues places marquen i defineixen amb especial intensitat nostra fisonomia urbana i també la nostra història. La plaça de la Constitució i la plaça d'Espanya, unides ambdues pel Carrer Major. Però Alaquàs ha crescut de forma intensa en les últimes dècades, i a més d'aquestes (les places abans esmentades), i les que defineixen la trama històrica del nostre poble, plaça del Santíssim, els Ollers, la Creu, Sant Roc; han aparegut altres noves: 9 d'Octubre, el Rollet, dels Drets Humans, l'Hort de Sant Josep, de la Llibertat, del Mercat, de la Mediterrània.

Hui totes aquestes places continuen sent llocs de trobada i de participació per als veïns i veïnes d'Alaquàs. Moltes d'elles són l'escenari de gran part de la nostra vida social: realització d'actes públics, activitats de les nostres festes, o també configuren espais verds i parcs, elements en definitiva de qualitat de vida. Amb l'objectiu de fer realitat aquesta concepció urbana més humanitzada de les nostres places, el nostre Ajuntament ha invertit de manera decidida en elles, especialment en els últims tres anys, urbanitzant i dignificant la plaça de la Constitució, creant el parc del Rollet, finalitzant la urbanització de la plaça de la Llibertat, i a l'hora de tancar aquest llibre, millorant la plaça d'Espanya, sobretot l'accés a l'església de la Mare de Déu de l'Olivar. Esforç que amb el Pla del Centre Històric continuarà en la resta de places.

És aquest doncs, un bon moment per a mirar i passejar per les nostres places, per a conèixer més d'elles, d'allò que representen els noms per què les identifiquem: el llibre que ara us presentem és sens dubte una nova mirada. Per això, vull aprofitar aquest pròleg per a animar-vos a gaudir de la publicació que teniu en les vostres mans, però sobretot vull invitar-vos a passejar per les nostres places aprofitant tot el que ens ofereixen, en definitiva, que gaudiu del nostre poble, d'Alaquàs.

Esperem veure-us en qualsevol de les nostres places, rebeu el meu afecte,

Jorge Alarte Gorbe
Alcalde d'Alaquàs

